

16+

Літ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 39 (5300) 11 кастрычніка 2024 г.

ISSN 0024-4686

Муза
беларускай
філалогіі
стар. 4

На мяжы
суму
і радасці
стар. 6

Да кахання —
праз
танец
стар. 13

Канцэртны, сімфоніі, п'есы...

Фота БелТА.

Традыцыйнае свята мастацтва — «Беларуская музычная восень» — будзе радаваць аматараў класічнай музыкі да 30 лістапада. Сёлета фестываль у Беларускай дзяржаўнай філармоніі праходзіць 50-ы раз, аднак за гады свайго існавання не змяніў мэт: форум прызначаны далучыць самае шырокае кола слухачоў да найлепшых узораў сусветнай і беларускай спадчыны і пазнаёміць з разнастайнасцю жанраў і стыляў музыкі.

Адкрылася «Беларуская музычная восень» канцэртнаму Дзяржаўнаму акадэмічнаму сімфанічнаму аркестру пад кіраўніцтвам галоўнага дырыжора — народнага артыста Беларусі Аляксандра Анісімава. Так, калектыў выканаў Фантастычную сімфонію Гектара Берліэза і Канцэрт № 2 для фартэпіяна з аркестрам Людвіга ван Бетховена (у якасці саліста выступіў прафесар Уладзімір Дулаў). Прагучала гэтым вечарам таксама мінская прэм'ера ронда з Фартэпіянага квартэта № 1 Іаганеса Брамса (аркестроўка Арнольда Шонберга, музычная рэдакцыя Аляксандра Анісімава).

Праграма юбілейнага фестывалю мастацтваў прадстаўляе шэдэўры інструментальнай і вакальнай музыкі. Як і заўсёды, будуць гучаць творы класікаў і сучаснікаў розных краін свету, да ўвагі слухача — любімыя мелодыі цэлых пакаленняў і візітныя карткі славутых калектываў. А фінальным акордам «Беларускай музычнай восені» на сцэне Вялікай залы філармоніі стане выступленне Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра імя І. І. Жыновіча і Сімфанічнага аркестра Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі ў праграме «Шоу аркестраў».

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў педагогічных работнікаў краіны з Днём настаўніка. «Гэта свята людзей самай высакароднай, адказнай і паважанай прафесіі ў свеце, якая прадаўжае тысячагадовую гісторыю падзвіжніцтва і настаўніцтва, — адзначыў Кіраўнік дзяржавы. — Дзякуй усім вам, выхавальнікам, настаўнікам, выкладчыкам, ветэранам педагогічнай працы, за вернасць прызначэнню, добрае і ўважлівае стаўленне да юнага пакалення, высокі прафесіяналізм і захаванне найлепшых традыцый айчынай адукацыі. Упэўнены, паспяхова ўкараняючы самыя прагрэсіўныя тэхналогіі ў навучанне і выхаванне, павышаючы прэстыж і значнасць адукацыйнай сферы, вы зробіце ўсё, каб прынцып «школа — гэта храм, а педагог — святое» стаў галоўным арыенцірам для кожнага — вучняў, бацькоў, настаўнікаў».

Спадчына. Адна з галоўных мэт рэспубліканскай харавой акцыі «Помнім. Шануем. Ганарымся!» — далучыць моладзь да слаўнай гістарычнай спадчыны Беларусі. Пра гэта заявіў галоўны дырыжор акцыі «Харавое веча — 2024», дырэктар Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі Аляксей Снітко перад пачаткам фінальнага канцэрта ў Вялікім тэатры Беларусі. Сярод іншых мэт — папулярызацыя традыцый і дасягненняў нацыянальнай кампазітарскай школы ў справе выхавання грамадзянскасці і патрыятызму грамадства, павышэнне майстэрства ўдзельнікаў акцыі і ўдасканаленне харавога мастацтва, удакладніў Аляксей Снітко. Між тым у заключным канцэрте прынялі ўдзел 49 харавых і 5 аркестравых калектываў — прагучала 20 твораў для хору савецкіх, беларускіх і расійскіх кампазітараў.

Праект. Музычна-паэтычная імпрэза «Легенды восені» з удзелам ансамбля салістаў «Класік-Авангард» (кіраўнік — Людміла Каліноўская) пройдзе сёння ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча. У праграме — шэдэўры рамантычнай музыкі: прагучаць творы Фелікса Мендэльсона, Антаніна Дворжака і Пятра Чайкоўскага. Саліраваць гэтым вечарам будуць лаўрэаты міжнародных конкурсаў Алеся Носава, Юлія Ражкоўска, а таксама Марыя Доўжык. Восенскія вершы беларускіх паэтаў прачытае загадчык філіяла Міхаіл Бараноўскі.

● Персанальная выстаўка Ларысы Журавовіч «На роднай зямлі» праходзіць у Палацы Незалежнасці. Экспазіцыю мастацкі з Бялыніч адкрылі напярэдадні старту ў краіне свята працаўнікоў вёскі «Дажынкi». Арганізаваны праект пры падтрымцы Беларускага саюза мастакоў. Усяго на выстаўцы прадстаўлена 27 работ, напісаных пастэллю на картоне і ў змяшанай тэхніцы. У творчай скарбонцы Ларысы Журавовіч — пейзажы беларускай вёскі, сюжэты з сельскага жыцця, выявы помнікаў архітэктуры бялыніцкага краю, а таксама нацюрморты.

Вернісаж. Выстаўка акварэльных работ дырэктара Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі доктара гістарычных навук, доктара архітэктуры, прафесара Аляксандра Лакоткі «Беларусь красою вечнаю» адкрылася ў Нацыянальным мастацкім музеі. «Літаральна летасць з размахам была прадстаўлена юбілейная выстаўка Аляксандра Іванавіча ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. Сёння мы сканцэнтраваліся на лірыцы яго акварэльных пейзажаў. Я хачу падзякаваць Аляксандру Іванавічу за тую шчырую любоў, якую ён мае да пляцоўкі Нацыянальнага мастацкага музея. У кожным мазку і лёгкім руху пэндзля яго работ — любоў да родных мясцін і Беларусі», — адзначыла генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Ганна Конанава.

Акцыя. У ноч з сёння на заўтра ў Палацы мастацтва пройдзе мерапрыемства «Любімы час... Ноч» у рамках выставачнага праекта «Асенні салон». У праграме — лекцыі, гутаркі з мастакамі, майстар-класы ды іншае. Так, у галерэі «Арт-Беларусь» пройдзе сустрэча з мастакамі Фёдарам Шурмялёвым і Аляксандрам Шапо, а ў прасторы «ZAL#2» запланаваны лекцыі, прысвечаныя значным падзеям у гісторыі мастацтва: Алёна Машчонак прапануе выступленне «Мастакі Парыжскай школы на "Асеннім салоне": з мінулага ў сучаснасць», а Мар'яна Карповіч раскажа пра актуальнае мастацтва ў класічным музеі.

Сезон. Сёлета восенскія вечары мастацтва сё ў Косаўскім палацава-паркавым комплексе адкрыліся музычным спектаклем Кацярыны Анохінай «Маргарыта дэ Валуа. Жанчына-міф». Пастаноўку выпускніцы Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і аўтара літаратурна-музычнай кампазіцыі ўбачылі больш за сотню глядачоў, якія сабраліся ў Белай зале. Між тым аматараў класічнай музыкі таксама чакае выступленне артыстаў Беларускай дзяржаўнай філармоніі, якое запланавана на лістапад.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

стасункі

Калі адлегласць не перашкода

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбылася анлайн-сустрэча з прадстаўнікамі навукова-літаратурнай інтэлігенцыі Башкартастана. Мерапрыемства прайшло па ініцыятыве башкірскага боку. Галоўнай тэмай дыялогу стаў 80-гадовы юбілей вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і ўдзел у гэтых гістарычных падзеях літаратараў з далёкай Башкірыі. Сярод удзельнікаў — пісьменніца, старшыня Саюза кінемаграфістаў Башкартастана Зухра Буракаева, паэтэса, рэдактар аддзела часопіса «Ватандаш» Зульфія Хананова, доктар філалагічных навук Райса Хайруліна, кандыдат педагогічных навук Асія Цімербулатава, старшыня рэгіянальнай грамадскай арганізацыі «Беларусы Башкартастана» Раіса Зюзько і іншыя.

Беларускі бок прадстаўлялі дырэктар музея Сяргей Усік, навуковы супрацоўнікі ўстановы, прадстаўнікі Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Леанід Крыванос і Рагнед Малахоўскі.

Размова ішла аб важнасці тэмы Вялікай Айчыннай вайны ў кантэксце 80-годдзя вызвалення Беларусі, яе ролі ў героіка-патрыятычным выхаванні моладзі, наладжвання шчыльнага ўзаемадзеяння ў культурным супрацоўніцтве Расіі і Беларусі. Дачка пісьменніка-франтавіка Ханіфа Карымава Райса Хайруліна раскажала аб удзеле яе бацькі ў баявых дзеяннях на беларускіх землях, яго творчых нагатах-успамінах пра той час. Асія Цімербулатава таксама падзялілася ўспамінамі пра свайго бацьку пісьменніка-франтавіка Рамазана Уметбаева. Цікавым было выступленне Раісы Зюзько. Яна паведаміла,

што беларусы на башкірскіх землях пасяліліся яшчэ ў XIX стагоддзі. А падчас Вялікай Айчыннай вайны значная колькасць іх удзельнічала ў вызваленні сваёй гістарычнай радзімы. З прызначаных на вайну з Башкірыі больш чым шасцісот этнічных беларусаў жывымі вярнуліся дадому крыху больш за сотню.

У сваю чаргу Сяргей Усік раскажаў аб праектах, якія ажыццяўляе і плануе музей. Старшыня Мінскага абласнога аддзялення СПБ Леанід Крыванос гаварыў пра творчыя праекты, прысвечаныя тэме вайны, якія апошнім часам былі здзейснены, чытаў свае вершы. Паэт Рагнед Малахоўскі раскажаў пра творчыя сувязі і перакладчыцкія праекты з башкірскім бокам. Удзельнікі сустрэчы абмяняліся думкамі, абзначылі вектары перспектывных сумесных мерапрыемстваў.

Людміла ГАТАВІЦКАЯ

Новы ўзровень кніжнага супрацоўніцтва

У Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь адбылася ўрачыстая перадача кніг Выдавецкага дома «Звезда» ў Кітайскі цэнтр кнігі.

Падарунак ад Пасольства Кітайскай Народнай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь і Выдавецкага дома «Звезда» ўручыў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звезда» Алесь Карлюкевіч.

— Кнігі, якія мы сёння перадаём у фонд «Дыяманта ведаў», выданы пераважна пасля 2013 года. Наша выдавецтва зацікавілася кітайскай літаратурай яшчэ ў 2012 годзе, пачынаючы з кнігі перакладаў на беларускую мову лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Мікалая Мятліцкага. Кніга «Пад крыламі дракона» была выдана тыражом 2000 асобнікаў і мела каласальны поспех. Пазней мы сталі выпускаць серыю «Светлыя знакі: паэты Кітая». Усяго выйшла 14 кніг — 13 аўтарскіх і адзін зборнік перакладаў кітайскай паэзіі народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна. Мы апублікавалі творы найбуйнейшых класікаў кітайскай літаратуры — Лі Бо, Ван Вэя і іншых, — раскажаў пра «кітайскую» гісторыю выдавецтва Алесь Карлюкевіч.

Перададзеныя бібліятэцы творы не абмяжоўваюцца адной тэмай. Тут ёсць кнігі пра літаратурна-гуманітарныя сувязі паміж Беларуссю і Кітаем, ёсць творы, прысвечаныя пытанням гісторыі і дзяржаўнага ладу.

за падзеяй

Дарога да міру

Выстаўка пад такой назвай адкрылася ў мемарыяльным комплексе «Брэсцкая крэпасць-герой». Праект прысвечаны 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і Вялікай Перамозе.

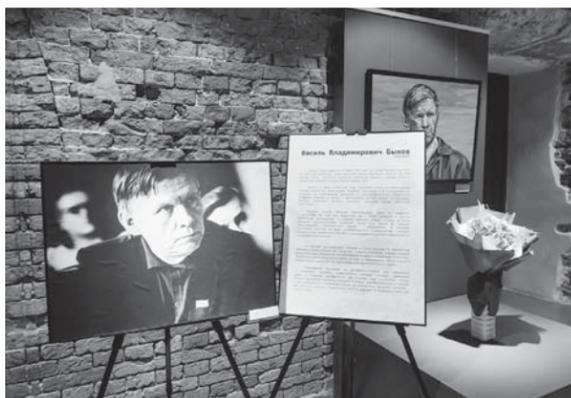
У экспазіцыю ўвайшлі дзевяць аўтарскіх інсталяцый, прадстаўленых Дзяржаўным музеем гісторыі расійскай літаратуры імя У. І. Дала. Экспанаты прысвечаны творам савецкіх пісьменнікаў — удзельнікам і сведкам ваенных дзеянняў. Раскрываецца ў тым ліку творчасць Васіля

Быкава і Алеся Адамовіча. Інсталяцыі дапоўнены фрагментамі мастацкіх твораў і біяграфічнымі звесткамі аб пісьменніках. Так, у аснове тэкстаў — асабісты франтавы вопыт і ўспаміны ўдзельнікаў вайны. Акрамя гэтага, інсталяцыі — форма індывідуальнага асэнсавання тэксту, якая запрашае па-новаму зірнуць на знаёмыя старонкі літаратуры і гісторыі.

Свае думкі пра выстаўку выказала ганаровы госць імпрэзы, старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Таццяна Дземідовіч: «Аўтары-мастакі інсталяцый пашырылі сэнсы сюжэтаў, вобразы падтэкстамі, мастацкай метафарычнасцю, узрушваючы нашы пачуцці, эмоцыі, за што ім вялікі дзякуй. Канцэпцыя выстаўкі яшчэ раз даказвае, што ўсе дарогі вядуць да агульнага жадання захаваць мір на зямлі і перадаць яго як самае вялікае багацце дзецям і ўнукам».

Па-асабліваму інсталяцыі ўспрымаюцца ў сценах выставачнай залы экспазіцыі «Музей вайны — тэрыторыя міру» Брэсцкай крэпасці. Гэта заўважліва і прысутныя на адкрыцці выстаўкі. Не раз былі адзначаны і станоўчыя моманты музейнага супрацоўніцтва паміж нашай краінай і Расіяй. Дарэчы, генеральны консул Расійскай Федэрацыі ў Брэсце Алег Мурашаў падзяліўся, што ў рамках 80-годдзя святкавання Вялікай Перамогі плануецца нямала розных сумесных праектаў. Магчыма, што адзін з іх будзе праведзены з Саюзамі пісьменнікаў дзвюх краін. У Брэсце экспазіцыя працуе да 22 лістапада.

Наталія ШЛЯЖКА,
фота аўтара

Фрагмент экспазіцыі.

Зоя МЕЛЬНИКАВА:

«Настаўнік — гэта чалавек, які ўсё жыццё вучыцца»

Доктар філалагічных навук, прафесар кафедры беларускага і рускага літаратуразнаўства і журналістыкі Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна Зоя Пятроўна Мельнікава — выдатная асоба ў беларускім літаратуразнаўстве. Яна вывела ў свет не адно пакаленне маладых філолагаў, па створаных пад яе кіраўніцтвам і пры яе ўдзеле падручніках спасцігаюць беларускую літаратуру ў школах нашай краіны.

— Зоя Пятроўна, чаму вырашылі выбраць філалогію і спыніцца менавіта на літаратуразнаўстве?

— Усё пачынаецца з маленства. Мае бацькі — самыя звычайныя людзі. Тата, Пётр Венядзіктавіч Праліч, працаваў трактарыстам, мама, Надзея Яўменаўна, шмат гадоў была даяркай, жылі ў вёсцы Навасёлкі Докшыцкага раёна Віцебскай вобласці. Пазней абодва працавалі ў саўгасе-камінаце «Барысаўскі», што ў вёсцы Лошніца Барысаўскага раёна, адкуль і выйшлі на заслужаны адпачынак.

Я — дзіця пасляваенных дзесяцігоддзяў. Аналізуючы той час, разумею, што тады існаваў сапраўдны культ кнігі. Да чытання заахвочвалі настаўнікі, падтрымліваючы ідэал чалавека-асветніка, кніжніка. Чытала многа, падабалася чытаць, думаць, уяўляць... Заканчваючы Дармантоўскую васьмігадовую школу ў Докшыцкім раёне, была пераканана: стану настаўніцай. Адыграла сваю ролю любоў і пашана да першай настаўніцы Ганны Мікалаеўны Камінскай.

Праўда, падабалася мне ў дзяцінстве яшчэ дзве прафесіі — агранома і будаўніка. Хацела вырошчваць кветкі, расліны, да будаўнікоў ставілася з вялікай романтичнай павагай: яны сапраўдныя стваральнікі, што было асабліва актуальна ў час майго дзяцінства — у 60-я гады мінулага стагоддзя. Але пасля размовы з татам усё ж канчаткова вырашыла пайсці па педагогічным шляху, аб чым ні разу не пашкадавала.

Маёй альма-матар стала Полацкае педагогічнае вучылішча імя Францыска Скарыны. Педагогі зазначалі, што настаўнік — чалавек, які ўсё жыццё вучыцца. Гэта я захавала назаўсёды, правяраю на ўласным вопыце і сёння пераканана студэнтаў.

Скончыўшы педвучылішча, паступіла ў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. На той час мне было 19 гадоў і я ўжо стала мамай. Таму паступала на завочнае аддзяленне, калыхала маленькую дачушку Таню і чытала, чытала. Цікавіў і гістарычны факультэт, але ўсё ж вырашыла звярнуцца да філалогіі. Падабалася пісаць курсавыя даследаванні, з цікавасцю працавала над дыпломнай, рэалізоўвала свае напрацоўкі на ўроках — імкнулася да таго, каб вучням было цікава.

На выпускных экзаменах у БДУ старшынёй дзяржаўнай экзаменацыйнай камісіі быў знакаміты літаратуразнаўца, акадэмік НАН Беларусі, прафесар Віктар Антонавіч Каваленка. Пасля паспяховага абароны дыпломнай ён прапанаваў паступаць у аспірантуру. Шчыра кажучы, у той час я не думала звязць жыццё з навукай — была шчаслівая ад таго, што маё завочнае шасцігадовае навучанне скончылася, і нарэшце можна чытаць не толькі тое, што патрэбна па праграме. Але сяброўкі па педвучылішчы, з якімі разам паступалі і вучыліся на філфаку, гора пераканвалі, што я змагу напісаць дысертацыю. Канчаткова стаць на навуковы шлях вырашыла пасля размовы з бацькам, які сказаў: «Зоя, калі ты зможаш паступіць, вучыся».

Першая палова 1980-х была, мабыць, самым шчаслівым перыядам у маім навукова-прафесійным станавленні. Акадэмічнымі настаўнікамі былі Віктар Каваленка, Міхась Мушынскі, Іван Навуменка, Уладзімір Гніламедаў, Адам Мальдзіс, Алесь Яскевіч, Васіль Жураўлёў, Генадзь Кісялёў, Сцяпан Лаўшук... Пасаду намесніка дырэктара Інстытута літаратуразнаўства ў маё аспіранцкія гады займаў Алесь Адамовіч. На ўсё жыццё засталася ў памяці зглыбавая ўсмешка Алесь Міхайлавіч, які пазіраў на нас, аспірантаў, нібыта пытаючы: «Ну, даказвайце, чаго вы вартыя!» Пад уздзеяннем ідэй гэтага вялікага пакалення гуманітарнага патрыята, асабістага абаяння кожнага з іх і іх падзвіжніцкай навуковай-асветніцкай дзейнасці адбывалася маё філалагічнае і прафесійнае станаўленне. Гонар ведаць іх асабіста, згадваць іх парады і спадзяванні на цябе — гэта і высокі абавязак перад кагортай вялікіх людзей і вучоных, перад светлай памяццю, на жаль, большасці з іх. Але настаўнікі не паміраюць...

Вялікую ролю ў маім навуковым шляху адыграў Уладзімір Калеснік, асоба легендарная для айчыннага літаратуразнаўства, які запрасіў мяне на кафедру беларускай літаратуры ў тады Брэсцкі педінстытут, дзе я працую з самага пачатку, з 1985 года і да гэтага дня. Свайму

першаму навуковаму кіраўніку, акадэміку Віктару Каваленку, а затым акадэміку Уладзіміру Гніламедаву, прафесарам Мікалаю Мішчанчуку, Ганне Сендзер удзячна за тое, што натхнілі мяне праз колькі часу ўзяцца за доктарскую дысертацыю, якую абараніла ў 2004 годзе.

Я — чалавек каманды. Важна, каб людзі, якія знаходзяцца побач, верылі ў мяне.

— Што значыць для вас беларуская літаратура?

— Беларуская літаратура, як і мова, утрымліваюць энергетыку, самасвядомасць. Літаратура адлюстроўвае светасузіранне нацыі, гістарычнае быццё народнасці. Няма нацыі без мовы і літаратуры. Народ, які абыходзіцца без светапогляднай энергетыкі роднай мовы і літаратуры, слабасільны, кволы. У дыскурсе мінулага стагоддзя часта сустракаліся, ды і цяпер усплываюць такія паняцці, як «малыя» і «вялікія» народы. На мой погляд, гэта вельмі спрошчанае ўяўленне. Няма малых народаў і малых літаратур.

Я пераканана: мы, беларусы, — вялікі народ. Нягледзячы на стагоддзі абмежаванняў беларускай мовы і літаратуры, мы здолелі захаваць іх. Гэта сведчыць аб непахіснасці, вялікай духоўнай сіле нашага народа, яго энергетычнай моцы. І гэтую моц дае ў тым ліку і літаратура. Таму я разглядаю яе як вельмі важны складнік нацыянальнага жыцця, як дзейсны сродак фарміравання светапогляду пакаленняў беларускага народа.

У нашай літаратуры адлюстравана і наша драматычная гісторыя. Сёння нацыянальная гісторыя і літаратура ўтрымліваюць асноўныя беларусазнаўчыя веды, і мы павінны іх культываваць у адукацыйна-выхаваўчай сістэме. Гуманітарныя павінны аднаць, яна сапраўды яднае беларусаў. Літаратуразнаўства ды іншыя гуманітарныя навукі вучаць удумліва і абачліва ўздымацца над рознымі меркаваннямі, асабістымі канцэпцыямі, разыходжаннем, не паступаючыся ў галоўным, бо для кожнага вучонага-гуманітарнага аксіёмам з'яўляюцца гуманістычныя каштоўнасці. У гэтым пераканалася, шмат гадоў працуючы ў саветах па абароне дысертацый пры Інстытуце літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі, у Інстытуце журналістыкі БДУ, на філалагічным факультэце БДУ. Нашы літаратуры і айчыннае літаратуразнаўства — важныя складнікі беларускага грамадства.

— Пачэснаму магчыма называць вас Настаўнікам маюць шматлікія студэнты, магiстранты, аспіранты. А што вы лічыце сваім найважнейшым дасягненнем у амплуа выкладчыка і даследчыка?

— Маім, спадзяюся, годным дасягненнем стала шматгадовая выкладчыцкая праца. У Брэсцкім дзяржаўным ўніверсітэце я працую сорок гадоў. Пераканана, што беларусазнаўчыя веды, а з імі ўсё «добрае і вечнае» нясуць нашаму народу ўжо многія пакаленні маіх выпускнікоў у сумленнай настаўніцкай працы і ў жыцці. Я ім жадаю далейшых поспехаў і здзяйсненняў. Важным для ўніверсітэта і для ўсяго сучаснага беларускага літаратуразнаўства стала фарміраванне брэсцкай гісторыка-літаратурнай і навукова-педагагічнай школ. Гэта, па-першае, выніковая, паспяхова праца з аспірантамі і, па-другое, калектыўная шматгадовая праца па стварэнні падручнікаў па беларускай літаратуры для агульнаадукацыйных школ Рэспублікі Беларусь. Дарэчы, кіраўніцтва ўніверсітэта і сённяшні рэктар Юрый Голубеў з вялікай зацікаўленасцю і спрыянем ставяцца да нашай дзейнасці.

Ганаруся сваімі вучнямі, сённяшнімі кандыдатамі навук, дацэнтамі філалагічнага факультэта нашага ўніверсітэта Вольгай Кавальчук, Людмілай Садко, дацэнтам Вольгай Буднік з Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага

ўніверсітэта, кандыдатам філалагічных навук Святланай Тарасавай з Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, якія з'яўляюцца любімымі выкладчыкамі сённяшніх студэнтаў, высокакваліфікаванымі спецыялістамі, шчырымі педагогамі, нястомнымі працаўнікамі.

Праца нашага калектыву ў галіне беларускага літаратурнага асветніцтва пачыналася з 1990-х гадоў, калі на філалагічным факультэце нашага ўніверсітэта сфарміраваўся калектыў па стварэнні школьных падручнікаў па беларускай літаратуры. Пасля таго, як першы кіраўнік Вера Зарэцкая-Ляшук пакінула работу ва ўніверсітэце, я прыняла на сябе не толькі кіраўніцтва, але і адказнасць за справу ў пэўнай меры і за якасць літаратурнай адукацыі, хоць аснову — вучэбныя праграмы — распрацоўваем не мы. Гэта намаганні маіх калег Галіны Ішчанка, Уладзіміра Сенькаўца, Алены Кавалюк, Святланы Шчэрбы, Валянціна Смаля і некаторых іншых. Сёння па працаваным намі вучэбным дапаможніку «Беларуская літаратура. 11 клас» вывучаюць родную літаратуру ва ўсіх агульнаадукацыйных установах Рэспублікі Беларусь.

— Вы закранулі тэму вывучэння беларускай літаратуры ў школах. Што трэба зрабіць, каб больш юнакоў і дзяўчат чыталі на роднай мове?

— Гэта праблема не толькі нашага беларускага грамадства, але і ўсяго сучаснага постмадэрнісцкага свету. Сёння чытаюць у асноўным спецыялісты, тыя, хто працуюць з тэкстам. Аднак чалавек, калі ён хоча быць разумным, інтэлектуальным і культурным, павінен чытаць, бо чытанне развівае кагнітыўны патэнцыял асобы, творчы здольнасці, вобразнае ўяўленне, пашырае слоўнікавы запас, узбагачае і вучыць мысліць.

Сваім студэнтам прыводжу аргумент сучасных аўтарытэтных мыслароў, што без чытання адбываецца «дэбілізацыя» асобы, грамадства, чалавецтва. Яны здзіўляюцца, бо часта аддаюць перавагу не кнізе і чытанню, а «завісанню ў сеціве».

Падтрымка прэстыжу роднай мовы і літаратуры — справа комплексная, дзяржаўная і агульнаграмадская. Патрэбна належная ўвага і рэальная падтрымка ў вырашэнні гэтай праблемы дзяржаўных структур і СМІ. Неабходна, каб і далей павышаўся статус настаўніка. І не толькі на словах, якія ўрачыста гучаць напярэдадні чарговага навучальнага года. Неабходна, каб і дзяржаўныя людзі, аўтарытэты для моладзі, размаўлялі па-беларуску — на справе паказваючы прэстыж і дзяржаўны статус роднай мовы. «Жывы народ, пакуль жывое СЛОВА. // Крыніцаю з-пад глею і жарсты // Адродзіцца праз ваш ратунак мова, — // Адродзіцца з роднай мовай вы!» Дакладней цяжка сказаць, як зрабіў гэта берасцейскі паэт Мікола Пракаповіч.

— Ці былі ў жыцці моманты, калі вы засумняваліся ў правільнасці выбранага шляху?

— Не ўяўляю сябе ў іншай прафесіі. Але з вялікім піетэтам стаўлюся да ўрачоў. Мне здаецца, яны другія пасля Бога. Ім людзі ўрачаюць сваё жыццё. Аднойчы трапіла ў бальніцу — давялося дапамагаць цяжкахворым па палаце. Здалося, што магла б стаць някепскім доктарам. Для мяне важна дапамагаць іншым, хто мае ў гэтым патрэбу. Мала падняцца на вяршыню аднаму, памажы ўзняцца іншым, хто мае здольнасці і пакліканне...

Ніколі не было ў жыцці момантаў, каб я пашкадавала аб сваім прафесійным і жыццёвым выбары.

Меркаванне

Вольга КАВАЛЬЧУК, кандыдат філалагічных навук, дацэнт, першая аспірантка Зоі Мельнікавай:

Да таго, як ісці ў магістратуру, я ведала Зою Пятроўну як цудоўнага выкладчыка і знаўцу беларускага пісьменства. Сама я, філолаг-пачатковец, выкладала свае прадметы на рускай ці польскай мове, але бачыла перспектывы ў беларускім літаратуразнаўстве. Перад навуковым кіраўніком стаяла складаная задача: як працаваць з чалавекам, які ніколі не пісаў нават курсавых работ па-беларуску, як карэктна вучыць магістрантку даследаваць праблемы беларускага літаратуразнаўства?.. Зоя Пятроўна ўзялася за гэтую няпростую справу. Калі прыйшла пара аспірантуры, а потым і абароны кандыдацкай дысертацыі, навуковы кіраўнік была са мной побач, разам пражывалі розныя этапы напісання, абмеркавання, экспертызы дысертацыі, разам прайшлі шлях да навуковага поспеху. Дзякуючы прафесійнай і зычлівай чалавечай падтрымцы, у тым ліку і цёплым словам кіраўніка, усё атрымалася. Зоя Пятроўна Мельнікава стала Настаўнікам, які прывёў мяне ў філалагічную навуку, далучыў да беларускага слова. Я шчаслівая працаваць, ісці поруч з ёй і сёння.

**Гутарыў Антон ПАПОЎ
Фота Паўла БОГУША**

Захапленне сваёй тэмай

Біяграфія Міколы Нікановіча шмат у чым падобна на жыццёпіс іншых беларускіх творцаў, якія працавалі ў літэратуры ў 20-х — пачатку 30-х гадоў мінулага стагоддзя. Але пра яго вядома крыху менш, чым пра іх. А ён жа заслужыў увагу памяці. І дзякуючы напісанаму, а яшчэ таму, што высокія ідэалы, якія прапаведаваў, перакананасць і адданасць яго самога савецкай уладзе. Абараняць Радзіму пачаў у час партызанскай барацьбы ў Грамадзянскую вайну, пры нападзе палякаў. У той час яму было толькі 18 гадоў: нарадзіўся 15 красавіка 1902 года ў вёсцы Кляннік, сённяшні Смалявіцкі раён.

Мікола Нікановіч.

З допісамі і нататкамі пачаў выступаць у газеце «Савецкая Беларусь» у 1923 годзе, загадваючы Клянніцкай школай. Выступаў супраць загана жыцця, якія лічыў перажыткам мінулага: «Самагон і табака», «Забабоны на вёсцы», а таксама апавяданне «Ахвяра цёмнага». У наступным годзе ў газеце «Беларуская вёска» з'явіўся яшчэ адзін актуальны матэрыял: «Ці патрэбны пост?.. Думкі й развагі ў «вялікі пост»». А ў 1926 годзе адначасова выйшлі кнігі «Радасць» і «Золак». Праз два гады з'явіўся трэці зборнік — «Крыж працы». Выхад яго супаў з пераездам Міколы Нікановіча ў Мінск. Пачаў працаваць стылістам у рэдакцыі газеты «Чырвоная змена», затым перайшоў у «Звязду». Увайшоў у літаратурнае аб'яднанне «Маладняк», потым — у Беларускае асацыяцыю пралетарскіх пісьменнікаў.

Належаў да творча актыўных пісьменнікаў. Акрамя згаданых кніг, яму належыць зборнік апавяданняў «Вясновы прамень» (1929), асобныя выданні аповесцей «Мяцеліца» (1930) і «У паўстанцаў» (1931). Друкаваўся ў часопісах «Маладняк», «Малады артыст», «Полымя», «Чырвоная Беларусь», «Беларусь калгасная», «Беларускі піянер», газеце «Чырвоная змена», іншых выданнях. Займаўся і перакладчыцкай дзейнасцю. Шмат ездзіў па рэспубліцы. Вынікам адной з паездак стала аповесць «У паўстанцаў» — апавед аб тым, як праходзіць калектывізацыя на Случчыне.

У розных ракурсах высковыя праблемы вырашаюцца ў апавяданнях «Не сцярапела», «Перарадзілася», «На вёсцы», «Вёска», «Вёска ў радасці» і іншых. Не абыходзіў увагай і падзеі Грамадзянскай вайны, барацьбу з акупацыяй Беларусі палякамі. Пра яе раскажаў у апавяданні «У хваляў жыцця». Пазней стала апавесцю «Мяцеліца». У цэнтры твора — дзяўчына-атаманша Ганна. Тое, як дзейнічае яна, у нечым нагадвае сюжэты савецкіх прыгодніцкіх фільмаў «Няўлоўныя мсціўцы», «Новыя прыгоды няўлоўных» і «Карона Расійскай імперыі, ці Зноў няўлоўныя», створаных адпаведна ў 1966, 1968 і 1971 гадах.

Але дзякуючы гэтаму твору стаў адным з тых, хто пачынаў у беларускай літэратуры прыгодніцкі жанр. Канешне, аналізуючы «Мяцеліцу» з вышнімі сённяшняга дня, калі прыгожае пісьменства дасягнула значных вышынь (тое ж самае можна сказаць і пра некаторыя яго апавяданні), відавочна, што ён не заўсёды дасягаў высокага псіхалагізму ў абмалёўцы персанажаў. Падобныя недахопы заўважылі ў апавяданнях «Адплаціў», «Вы... звяры!», «На хутары»... На гэта звярнуў увагу Максім Гарэцкі: «Пафас, стылізаваны ўстаўкі, пагоня за афектамі, непраўдападобнасць, часам грубаваты натуралізм у мове — шкодзіць і Нікановічу. Яго апавяданні нібы разлічаны на прымітыўнага чытача». Разам з тым адзначыў: «Але аўтарская шчырасць, адданасць справе, любоў да прыгожага вобраза і слова, захапленне сваёй тэмай і непадкупнае ідэалізацыя свайго герояў аслабляюць недахопы ў творчасці Нікановіча і робяць іх станоўчымі з'явамі ў сучасным стане маладнякоўскай прозы».

Адзначаючы вартасці прозы Міколы Нікановіча, нельга абысці і сказанае Янам Скрыганом: «Пісалася яму надзіва лёгка. Апроч рамантычнай акрасы стылю чаравала ў яго апавяданнях самая трапяткая рэчаіснасць, не выдуманая, а перажытая. На свае дваццаць тры гады ён паспеў прайсці актыўную школу партызанства пры белапольскай акупацыі, пабыць селявым настаўнікам, браць самы чыны ўдзел у рэвалюцыйнай перабудове вёскі». Пры гэтым заўважыў Іван Аляксеевіч і іншае, далёка не лепшае, што нярэдка падсцерагае пісьменніка, які, адчуўшы, як шмат яму ўдаецца, захоплены далейшай творчасцю, незаўважна пачынае даваць сабе палёжку: «<...> ён пісаў з пякельнаю асалодаю, не надта гледзячы нават, што часамі не ўсё ідзе гладка».

Ды гэта тая палка, якая з двума канцамі: «Аднак жа колькі небяспекі тоіць у сабе заўчасная слава. Вось ужо ўсюды яго падпільноўваюць аматары вясялага кампаньёрства, з якімі можна лёгка прабавіць час за беглаю балбатнёю, адчуваючы, што сярэд іх ён першы, што няма-няма дый перакажа хто-колечы з іх нейкую самую цікакую мясціну з яго твора. Вось ужо ўсё радзей выпадае часіна, каб з'ездзіць дадому, у той самы Кляннік, які скрозь жыўці яго творчую памяць. Вось усё часцей і часцей вечарамі падступае да яго пустата, і тады з кім папала можна закаціцца ў рэстаран «Еўропа», каб і наслухацца нейкай тутэйшай музыкі, спакусліва душнай музыкі, і пераняць як бы знячэўку кінуты пагляд чужой жанчыны...».

Застаецца дадаць: хочацца, каб яе, славы гэтай, было яшчэ больш. Ды абавязкова такой, каб пасля з'яўлення чарговага твора абыхаваў не заставацца. З падобным намерам узяўся за апавяданне «Журавіны». Як сведчыць той жа Ян Скрыган, «вельмі спадзяваўся <...>, што гэта будзе яго ўзлёт. Новы этап яго творчасці, вынік доўгіх тых пакут і трывог. Надрукаваў! І праўда, пра апавяданне загаварылі вельмі дружна, ды, на жаль, не так, як чакаў Нікановіч. Што гэта хваравітая меланхолія. Зрыў».

Сказана катэгарычна. Асабліва, калі прыняць пад увагу, што за Янам Скрыганом такога рэзкага непрыманнага напісанага калегамі па пярэ звычайна не назіралася. А мо ўсё-такі ў Міколы Уладзіміравіча адбыўся не «зрыў», а разуменне, што не дасягнуў таго, да чаго ляжала задума? Спадзяваўся на чыста-сардэчную споведзь, а яна прагучала зусім не так, самакапанне ў сабе не дало вынікаў, на якія спадзяваўся.

Два вобразы ў апавяданні паяднаны: журавіны, якія ён у розныя часіны збіраў з маці, і неўміручы твор нарвежскага кампазітара з сусветным імем Эдварда Грыга яго музучная п'еса «Смерць Азы», у якую, як прызнаецца апавядальнік,

«укладзены ўсе слёзы чалавецтва, усе пакуты, увесь боль... і, як ні дзіўна, пляшчота і бязмежнае каханне». Праз згадку яе, а таксама ў сваіх лістах да маці паступова прасочваў, як стараўся пазбавіцца свайго роду жыццёвай непрыкаянасці, стаць іншым, пазбаўляецца той «глухой пустаты», якая гняць яго душу.

Не ўсё, канешне, удалося Міколу Нікановічу ў гэтым творы, было за што аўтара крытыкаваць, але яшчэ адно слова Яну Скрыгану: «Можа, і не варта было гэтак дружна сварыцца на Нікановіча за пошукі самога сябе. Не ён адзін тады шукаў. Шукаў і Кузьма Чорны, і Зарэцкі, і Галавач. Усім хацелася быць самымі патрэбнымі ў служэнні новай савецкай яве. Ды, на жаль, шмат у чым не даваў вульгарны сацыялагізм».

Аб тым, што працаваў над рознымі творами, сведчыць і значнасць яго задум. У «Савецкай Беларусі» і «Чырвонай змене» публікаваліся ўрыўкі з раманаў «Вяснянка» і «У дні барацьбы». У часопісе «Чырвоная Беларусь» друкаваўся ўрываць з аповесці «Скарабея». Верагодна і іншае: не ўсе яны адразу, асабліва гэта тычыцца раманаў, набывалі сюжэтную акрэсленасць. Таму, перапыняючы працу над адным, браўся за наступны, а то і пісаў адначасова. Пры гэтым нешта перабраўляў, уносіў удакладненні. Любіў падзяліцца напісаным.

Цікавыя факты прыводзіць пісьменнік Станіслаў Шушкевіч. 28 сакавіка 1929 года Мікола Уладзіміравіч чытаў урыўкі з «Вяснянкі» ў рэдакцыі газеты «Чырвоная змена» Уладзіславу Галубок. А чаму не супрацоўнікам «Савецкай Беларусі», дзе ён друкаваўся? Усё проста: «Здольнасць М. Нікановіча дэкламаваць, пераўвасабляцца з першых жа сустрэч заўважыў народны артыст Уладзіслаў Галубок. Ён не раз прапаноўваў яму ісці працаваць у народны тэатр, пісаць п'есы», а «ў 1929—1930 гг. часта наведваў рэдакцыю «Чырвонай змены», даваў нават спецыяльныя пастаноўкі для работнікаў рэдакцыі».

У тым жа, што нярэдка, не скончыўшы адзін твор, браўся за наступны, нічога незвычайнага: у кожнага свой падыход. Прышоў бы час, і яны былі б завершанымі. Аднак можна напаткаць і звесткі, што Мікола Уладзіміравіч раманы ўсё ж закончыў. Нібыта іх прынялі да выдання. Калі і маглі прыняць, то з-за вялікага аб'ёму толькі ў часопісе «Полымя рэвалюцый». Але ніхто з пісьменнікаў, сучаснікаў яго, гэтага не згадваў. Нават Ян Скрыган, успаміны якога, як бачым, багатыя на фактычныя матэрыялы. Самому ж Міколу Нікановічу хутка стала не да гэтага. У яго жыцці адбылося, як у прымаўцы, якую будучы этнограф, фалькларыст і лексікограф Іван Насовіч, пайшоўшы на пенсію, запісаў ад невядомай жанчыны: «Ніхто не знаець, што яго чакаець».

Адзначаючы вартасці прозы Міколы Нікановіча, нельга абысці і сказанае Янам Скрыганом: «Пісалася яму надзіва лёгка. Апроч рамантычнай акрасы стылю чаравала ў яго апавяданнях самая трапяткая рэчаіснасць, не выдуманая, а перажытая. На свае дваццаць тры гады ён паспеў прайсці актыўную школу партызанства пры белапольскай акупацыі, пабыць селявым настаўнікам, браць самы чыны ўдзел у рэвалюцыйнай перабудове вёскі». Пры гэтым заўважыў Іван Аляксеевіч і іншае, далёка не лепшае, што нярэдка падсцерагае пісьменніка, які, адчуўшы, як шмат яму ўдаецца, захоплены далейшай творчасцю, незаўважна пачынае даваць сабе палёжку: «<...> ён пісаў з пякельнаю асалодаю, не надта гледзячы нават, што часамі не ўсё ідзе гладка».

Па сведчанні Станіслава Шушкевіча, з 1934 года працаваў «у Свядлоўску ў газеце «Уральскі рабочы». У гэты перыяд нямала было змешчана нарысаў

і падарожных нататак». Аднак Станіслаў Пятровіч не сказаў, чаму з Урала перабраўся на Дон. Хоць далей пэўнасці больш: «З 1939 года да 9 красавіка 1942 года працуе ў рэдакцыі газеты «Советский Дон» у Растоўскай вобласці». З «Советскага Дома» і прызвалі ў Чырвоную Армію, накіравалі ў 16-ю запасную стралковую брыгаду. А пасля як у знакамітай песні: «Были версты, обгорелые, в пыли, // Этот день мы приближали, как могли». Яго набліжаў і Мікола Нікановіч. Магчыма, «дарос» да сяржанцкага саставу. Мо і на курсы трапіў, пасля якіх афіцэрам стаў. Вядома толькі, што з баямі дайшоў да Чэхаславакіі, дзе ў кастрычніку 1944 года прапаў без вестак.

Што сказаць напаследок? Тое, што паведаў у сваіх успамінах Ян Скрыган. Жонка Міколы Уладзіміравіча Ганна ў сваім Клянніку «была партызанкаю, падпольшчыцай, мае ўзнагароды». Засведчыў Іван Аляксеевіч і іншае: «Потым пабываў я і ў Клянніку, хацелася паглядзець на тапаграфічную прывязку яго твораў. Усё так, як у кнігах: і прасторы з сінімі вятрамі, і паплавы, і лясны. Ніякай як вунь там была схватка з карнікамі, у якой загінула геранія апавесці «Мяцеліца», адважная камандзірка партызанскага атрада Ганна. Ці не за гэтыя процерамі ішла дарога, якая завяла Адама і Сымона ў першы саўгас? І ці не там герой «Светлай далі» напатакаў дзяўчыну незвычайнай красы...».

Закончыць апавед пра Міколу Нікановіча хочацца разважаць з урыўка з яго аповесці «Скарабея». Яна таксама пра каханне, што відаць з эпіграфа, узятага з выказвання Рамэна Ралана: «...Каханне — тая сляпяя і незгасальная вера. Людзі кахаюць таму, што кахаюць, і ніякі довады рассудка (так у перакладзе. — А. М.) і дзеля гэтага не патрэбны». І ў галоўнага героя твора было такое каханне, калі, здаецца, няма на свеце іншага чалавека, прыгажэйшага за тую, якая падабаецца табе. Аднак са сваёй «дзяўчынай незвычайнай красы» шчасця не меў. Спачатку разышліся, а потым яна скончыла жыццё самагубствам, сконнула на хаду цягніка.

Цяпер Андрэй едзе на цягніку адзін. Хочаш не хочаш, а забыцца пра дарогу, якая прывяла да трагедыі, немагчыма. У яго развагах з'яўляецца тое, што можна напаткаць і ў паэме «Журавіны». Праўдзівей, што як бы перайшоў ў яе з аповесці. Пад урыўкам стаіць 1931 год, а пад «Журавінамі» значыцца 1932-ы. У Андрэя, як і ў лірычнага героя «Журавін», «пуста на душы». Той захапляўся «Смерцю Азы», а ён грае на скрыпцы. Калі першы просіць сваю маці паслухаць любімую яму мелодыю, дзяўчына Андрэй сама звяртаецца да былога каханага: «— ...зайграй мне тую самую рэч, якую я так люблю... якую так любіла... (паправіла яна). — Вось калі я пакахала цябе — у той вечар ты іграў... Ты добра не памятаеш... Як мы разышліся, і тады... — ды ўжо не было больш у яе слоў. Яна праглынула іх і ўдавілася». Пачуўшы ад яго такую дзіўную прапанову: «— Тут, у вагоне?... Ды гэта ж немагчыма!..», ён адмовіўся іграць. Пасля чаго яна і рашылася на адчайны крок.

Няцяжка здагадацца, што і Андрэй, як і лірычны герой «Журавін», у нечым быў блізкі Міколу Нікановічу. Гэтая пустата ў душы, захапленне музыкой, а яшчэ, хто ведае, можа, у каго і закахаўся, сям'я ж знаходзілася ў Клянніку. Нічога не скажаш — жыццё ёсць жыццё. Не прайграў каханай Андрэй на скрыпцы, не пайграў і для самога сябе, ды для тых, хто быў з ім у вагоне. А «экспрэс, як люты звер, ляцеў наперад і закахваў». У нечым «экспрэсам» было і жыццё самога Міколы Уладзіміравіча. У чымсьці супярэчлівае. Часам у яго і авантурызм праяўляўся. Толькі ў дзвюх якасцях яму не адмовіш. У таленце, які, на жаль, не паспеў раскрыць цалкам. І ў адданасці Радзіме, савецкай уладзе, што і пацвердзіў, мужна змагаючыся з захопнікамі.

Аlesia MARCІНОВІЧ

Час для настальгіі

Пераходны этап паміж летам і восенню заўсёды выклікае змешаныя пачуцці — дзесьці на мяжы радасці і суму. У гэты перыяд нагадвае пра сябе настальгія, што доўгі час хавалася ад яркіх сонечных промняў у глыбіні сэрца. Сум па цёплых летніх дзяньках, па светлых момантах дзяцінства і хваляваннях юнацтва, па тых магчымасцях, якія былі прапушчаны з-за няўважлівасці. Такім настроем прасякнуты восьмы нумар часопіса «Нёман», дзе пісьменнікі розных пакаленняў і жанраў дзеляцца сваімі пачуццямі ў гэтую дзіўную пару.

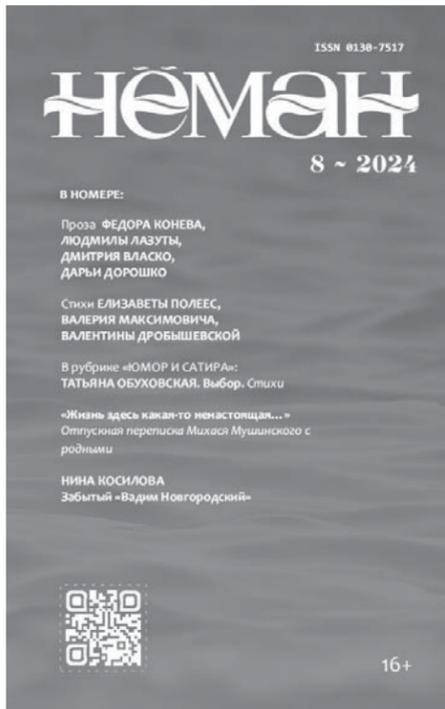
Упрацягу рамана Фёдора Конева «Добры парыў» лёгка, патрыятычная і крыху наіўная атмасфера 1960-х гадоў змяняецца прагматызмам і капіталістычнымі парадкамі сучаснасці. Ужо знаёмыя чытачу героі пасталелі, змянілі сферу дзейнасці ці ўвогуле пайшлі на пенсію, бо жыць па «новых» правілах не змаглі. З'яўляюцца і маладыя персанажы, якія, здаецца, павінны быць цынічнымі і жорсткімі (як і рэчаіснасць), аднак іх хвалююць тыя ж праблемы, што і іх бацькоў 30—40 гадоў назад. Аўтар супрацьпастаўляе два пакаленні, якія атрымліваюцца вельмі падобнымі з-за вечнага пошуку справядлівасці і сэнсу чалавечага існавання. Малады журналіст Ігар нарэшце знайшоў сваё месца ў выданні Арсенія Фаміча, аднак таямнічае мінулае рэдактара цікавіць хлопца, і той пачынае сваё расследаванне. Яму дапамагае калега па журналісцкім майстэрстве Валянціна, якая з самага пачатку прыкмеціла сціплага Ігара. Любоўны трохкутнік з 1960-х паўтараецца і ў наш час, аднак яго вынік можа быць зусім іншы...

Банальная гісторыя, якая нагадвае сюжэт тэлевізійных меладром, захапляе чытача і ўтрымлівае яго ўвагу на працягу ўсяго апавядання. Пісьменнік не імкнецца выкарыстоўваць новыя арыгінальныя тропы, але такая прадказальнасць іграе на руку. Пасля цяжкага працоўнага тыдня не хочацца паглыбляцца ў незнаёмы свет, дзе пануюць незвычайныя правілы, а цёплыя і наіўныя гісторыі пра каханне і справядлівасць, падобныя адна на адну, дапамагаюць расслабіць розум і праіснаваць па даўно знаёмым літаратурным сцяжынкам.

Тэму кахання працягвае паэзія Лізаветы Палеес «Трэба любіць». Пісьменніца разважае не толькі пра каханне двух сэрцаў, тут і пра любоў да сябе, да блізкіх, да родных мясцін і прыемных успамінаў. Пачынае Лізавета Палеес свой паэтычны маналог з закліку да маладых і сталых, да ўсіх, хто яшчэ шукае свой жыццёвы шлях.

*Не бойся открытий, не бойся потерь.
Давно заколдована в прошлое дверь.
Не бойся отплытий больших кораблей.
За жизнь, что приснилась, бокалы налей.
Бокалы налей золотого вина.
Есть в жизни находки, не только вина.
До самого дна опрокинешь печаль —
И близкою станет далекая даль.
И станет серебряной песня ручья.
Ты тоже как песня:
для всех и ничья.*

Вершы паэтэсы прасякнуты духам настальгіі па дзяцінстве, сяброўстве і, вядома ж, каханні. Праз вобразы прыроды (творы «Верасень», «Люблю я кучавыя аблогі», «Залатая восень, залатая...») дзеляцца пачуццямі, што доўгі час былі схаваны ўнутры. Сваю творчасць пісьменніца апісвае так:

*Какие есть — такие есть
Стихи мои, порой невзрачные.
Пою в них жизнь я неудачную.
А может, светлую, бог весть.*

І сапраўды, творы Лізаветы Палеес расказваюць пра звычайнае жыццё, напоўненае распаччу, любоўю, расчараваннем і надзеяй у лепшае заўтра. Пісьменніца праз прызму свайго жыццёвага досведу і вершаваныя радкі раіць чытачам любяга ўзросту, нацыянальнасці і сацыяльнага статусу не трымаць злосць і крыўду ў сэрцы, жыць так, каб потым не шкадаваць пра ўпушчаныя магчымасці. Паэзія-споведзь, паэзія-парада, паэзія-заклік — так можна ахарактарызаваць творчасць Лізаветы Палеес.

Апавяданні Людмилы Лазуты, якая па прафесіі медык, скончыла медыцынскі ўніверсітэт і мае за плячыма багаты жыццёвы досвед, акунаюць у атмасферу, дзе кожны выбар лёсавызначальны. Аповед у творах вядзецца ад першай асобы, што таксама можна назваць смелым рашэннем пісьменніцы, бо такую форму многія крытыкі лічаць загадкай няўдалай. Аднак Людміла Лазута цалкам вытрымлівае выбраны стыль, а аповед ад першай асобы толькі ўзмацняе давер да герояў.

У апавяданні «Дочкі-мацеры» асновай для сюжэта стала сітуацыя, калі на прыём да гінеколага прыходзіць цяжарная дзяўчына, якая вырашыла зрабіць аборт. Урач адкрыта не адгаворвае пацыентку, але расказвае гісторыю пра сваю даўнюю знаёмую, якая трапіла ў такое ж становішча. Не будзем раскрываць фінал гісторыі, аднак у працэсе чытання ўзнікаюць заканамерныя пытанні: з чым сутыкнулася гераіня перад паходам да гінеколага? Ці правільна гэта — адгаворваць ад абарту шаснаццацігадовую дзяўчыну, якая яшчэ сама дзіцё?

«Будзе спяваць салавей...» — гісторыя пра цёплыя ўзаемаадносіны паміж бацькамі і дзецьмі, калі сямейныя традыцыі перадаюцца з пакалення ў пакаленне і становяцца важнай часткай жыцця. Галоўная гераіня — ужо дарослая дачка, якая з мужам і дзецьмі прыехала ў госці да матулі святкаваць Вялікдзень. Матуля чакала спеваў салаўя, але набліжаліся замаразкі, таму дзеці толькі пасмяяліся з кранальнай наіўнасці дарослай жанчыны. Аднак, нягледзячы на холад і пранізлівы вецер, дзесьці побач раздаліся нясмелыя спеўны... І цяпер, праз гады, ужо пасталелая дачка ўспамінае словы матулі перад Вялікаднем...

Тэма мацярынства працягваецца ў апавяданні «Нічога немагчымага няма». Звычайны працоўны дзень у радзільным аддзяленні пачынаецца са шчырай размовы ўрача і пацыенткі. Маладая жанчына баялася рэакцыі матулі на яе праблему: яна нарадзіла дачку з парокам сэрца і вінаваціць у гэтым сваю дрэнную звычку — курэнне. Распач юнай маці расчуліла звыклае да такіх сітуацый сэрца вопытнага медыка, і тая параіла напісаць матулі шчыры ліст, дзе ёсць месца для ўсіх пачуццяў.

Вершы Валерыя Максімовіча з цыкла «Мой свет» — філасофскія разважанні пра сэнс жыцця, маладосць і каханне. Лірычны матыў творчасці пісьменніка нагадвае меладычнасць паэзіі Міхаіла Лермантава.

*Кто возводил упорно в сердце храм
И кто его разрушил брался первым, —
Не просто он взбодрит пытался*

*Безумный вызов он бросал богам;
Кто умирал и снова воскресал,
В ком неуменно страсти бушевали, —
Того слепые ветры не сломали,
Тот сердцем и душою чище стал.*

Грунтам для духоўнага развіцця асобы пісьменнік лічыць дзяцінства, дзе душа знаходзіць спакой і раўнавагу, а на сэрцы залечваюцца ўсе раны. З дзяцінства чалавек пачынае свой рост і менавіта там знаходзіць сілы для змагання з цяжкасцямі лёсу.

*И снова я стою у тех рябин —
Потерянный, забытый, молчаливый, —
Такой несчастный и такой*

*счастливый —
Я — там всем сердцем,*

*там я — не один.
Негаснущий рябиновый огонь
В моей душе живым теплом струится,
Как Млечный Путь,
с которого не сбивься, —
Он вечно будет жить во мне, со мной.*

Паэзія Валянціны Драбшэўскай, сугучная з творчасцю Валерыя Максімовіча, расказвае пра сям'ю і дом, пра звычайныя чалавечыя каштоўнасці, пра паўсядзённыя клопаты, з-за якіх губляеш пачуццё гармоніі. Вершы пісьменніцы быццам запрашаюць чытача спыніцца і прыслухацца да сябе. Магчыма, для гэтага спатрэбіцца змяніць абставіны, вярнуцца ў родныя мясціны, праіснаваць па знаёмых сцяжынках.

*Мне бы выйти в росу и,
от птиц охмелев, закружиться
Под покровом величья увечных
вечных небес!*

*Поздороваться с солнцем!
Почувствовать ветер в ресницах,
Не заметить, как гонят на пастбище
сонных овец.*

*Превратиться на миг в лучезарного
детства улыбку
И запеть от души все, что в голову
только придет.*

*Хлеб, для полного счастья,
и сладкую сверху присыпку
Захватить для друзей —
дел действительно невпроворот!*

Упершыню на старонках «Нёмана» — апавяданні Дзмітрыя Власко, які, здаецца, у аснову сваіх твораў паклаў скандынаўскую міфалогію і беларускую гісторыю. Апавяданне «Ваўчыны вершнік» расказвае пра старажытны сувязь паміж чалавекам і паўночным воўкам у каралеўстве Готланд. Падзеі адбываюцца ў наш час. Аўтар спалучае даўнія традыцыі паўночных народаў з апошнімі тэхналогіямі, што не можа не ўражваць. Галоўныя героі — маленькі хлопчык Олаф і яго дзед Хрольф. Абодва вельмі цікавацца

магутнымі жыхарамі лесу, знаёмяцца з парадкамі ў зграі і абараняюць ваўкоў ад дрэнных людзей. Апавяданне нагадвае стыль Джэка Лондана. Аднак сувязь паміж дзікім зверам і чалавекам не можа існаваць доўга, бо ўплыў цывілізацыі аддае людзей ад свайго прыроднага пачатку. Олафу і Хрольфу прыйшлося развітацца з воўчай зграяй, але доўга яны не сумавалі. Сама наяўнасць сувязі важнейшая за тэрмін яе існавання. «Каб перамагчы, трэба прыняць правільнае рашэнне і няўхільна кіравацца ім. Перамагчы — гэта не значыць падпарадкаваць кагосьці, гэта значыць самому застацца свабодным».

Апавяданне «Бацька» паглыбляе чытача ў гістарычную тэматыку і вяртае на некалькі стагоддзяў назад — у перыяд кіравання Усяслава Чарадзея. Ад асобы князя даведваемся пра сітуацыю ў свеце, міжусобныя войны і несправядлівасць сярэднявечча. Аўтар дае магчымасць зазірнуць у сэрца вядомага палітычнага дзеяча беларускай гісторыі, убачыць не толькі таленавітага кіраўніка, але і шчырага і адданнага душой сына полацкай зямлі.

З агульнай карціны творчасці Дзмітрыя Власко выбіваецца апавяданне «Канец вясны», дзе галоўны герой Ігар Красенка не хоча вяртацца дамоў да сварлівай жонкі. Замест гэтага ён ідзе выпіць і сустракае ў кулінарны заагаві кавага дзядка, што абячае выканаць любое яго жаданне. Ігар хоча пра жыццё з самага пачатку, але ведаць усё наперад, каб не паўтарыць памылак мінулага. Чараўнік згаджаецца, але якое «новае» жыццё атрымае герой у падарунак?

У лірычных замалёўках Дар'і Дарошкі ажываюць звычайныя хатнія рэчы. Белы шведар, мяккая канапа і адзінокі таршэр выдуць сваё ціхае, непрыкметнае чалавечаму воку жыццё, дзе таксама ёсць месца суму і радасці, распачы і любові да сям'і. Кароткія, але ўтульныя гісторыі прыўносяць цёплыню нават у самы пахмурны дзень.

Творчасць Таццяны Абухоўскай прасякнута мяккім гумарам і пазітыўным настроем. Думкі кошкі Анфісы, якая хвалюецца перад нараджэннем новага члена сям'і. Кароткая вершаваная замалёўка пра першае каханне ў дзіцячым садку, дзе дзяўчынкай паўстае складаны выбар: завесці хамяка, папуця ці выйсці замуж за хлопчыка Арцэма...

У раздзеле «Спадчына» разам з Лізаветай Палеес успамінаем таленавітага фантаста Анатоля Маісеева і яго знакаміты расказ «Якім ты быў, чалавек?», дзе апошні чалавек на Зямлі сутыкнуўся з трагічнымі наступствамі сваіх эксперыментаў.

Рубрыка «Дакументы. Нататкі. Успаміны» змяшчае адпублікаваны перапіску Міхася Мушынскага з роднымі. Тэкст і каментары да публікацыі падрыхтавала Таццяна Мушынская.

Ніна Касілава ў матэрыяле «Збыты «Вадзім Наўгародскі»» расказвае пра адзін з самых адметных твораў рускай літаратуры XVIII стагоддзя — трагедыю Якава Княжніна «Вадзім Наўгародскі». П'еса ўпершыню была апублікавана ў 1793 годзе, аднак з-за жорсткай цензуры другое поўнае перавыданне выйшла толькі ў 1937 годзе ў зборніку «Руская літаратура XVIII стагоддзя». У фондзе старадрукаванай і рэдкая кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі захоўваецца тры ўнікальныя асобнікі трагедыі «Вадзім Наўгародскі».

Крытыка ў нумары прадстаўлена рэцэнзіямі Вольгі Русілка на кнігу Тамары Красовай-Гусачэнка «Прышлі часы» і Людмилы Маркоўскай на зборнік апавяданняў «Інструкцыя па спакушэнні замужніх жанчын».

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА

Падарожжа ў краіну дзяцінства

Сярод навінак Выдавецкага дома «Звезда» з'явіліся дзве дзіцячыя кніжкі — «Чароўны куфэрак часу» Людмілы Кебіч і «Снежным годом!» Таццяны Дземідовіч. Па неблагім накладзе (а гэта 1500 і 2000 тысячы экзэмпляраў адпаведна) зразумела, што выдавецтва ўпэўнена ў запатрабаванасці кніжнай прадукцыі.

Так, і Людміла Антонаўна, і Таццяна Анатольеўна не навічкі на літаратурнай ніве. Кожная з пісьменніц мае ў творчым багажы пэўную колькасць кніг і не адзін дзясятка публікацый у вядучых выданнях.

Папярэднія кнігі прозы і паэзіі Людмілы Кебіч — «Жыццёвыя пугы» (2024) і «Неба ў дыямантах» (2024) не затрымаліся ў выдавецтве. Без сумнення, шматлікія прыхільнікі ўзнёслага пэтычнага слова і цікавай жыццёвай прозы Людмілы Антонаўны абавязкова звернуць увагу малодшага пакалення і на дзіцячае выданне. Творчасць Таццяны Дземідовіч вядома далёка за межамі нашай краіны. Яе дзіцячыя творы (аўтар піша на рускай мове) не абшлі ўвагі аўтарытэтных выдавецтваў «Детская литература».

Нават беглага знаёмства са зместам кнігі «Чароўны куфэрак часу» дастаткова, каб зразумець, якую архікладаную задачу паставіла перад сабой аўтар — пазнаёміць маленькага суразмоўцу, які толькі-толькі пачынае свой чытацкі шлях, з даволі сур'ёзнай тэмай — кразнаўствам. Зразумела для дзіцяці мовай Людміла Антонаўна распавядае займальную гісторыю школьнікаў Яначкі і Сафійкі, якім пашчасціла

на зімовых вакацыях апынуцца ў мінулым. Падарожнічалі хлопчык і дзяўчынка пры дапамозе старога бабулінага куфэра.

Не буду рабіць замаха на святое права чытача — быць першаадкрывальнікам. Скажу толькі, што брата і сястру чакалі незвычайныя прыгоды, сустрэча з маладой прапрабабуляй — вялікай майстрыхай-вышывальшчыцай. Яна пазнаёміла сваіх далёкіх нашчадкаў з таямніцай арнаменту,

патлумачыла значэнне вышытых сімвалаў на ручніку, а таксама расказала пра асаблівае стаўленне нашых продкаў да сям'і. Самае галоўнае — запаліла ў сэрцах галоўных герояў любоў і павагу да свайго, роднага, а праз гэтыя пачуцці дапамагла лепш зразумець і спазнаць саміх сябе. Напрыканцы кнігі гучыць шчырае жаданне Яначкі вывучаць этнаграфію і фальклор.

А на пытанне, якое не пакідае ў спакой шматлікіх калег, дзіцячых пісьменнікаў, — як пісьменніцы ўдалося зрабіць першае знаёмства з кразнаўствам цікавым і запамінальным? — адкажу так: запаліць

сэрцы іншых можна толькі тады, калі сам гарыш любоўю да роднага.

У творчым тэндэме з Людмілай Кебіч працавала мастачка Святлана Стахоўская. Яе малюны зрабілі кнігу больш прывабнай, прыцягальнай для маленькага чытача.

Не пакіне раўнадушнай і кніга Таццяны Дземідовіч «Снежным годом!». Столькі аптымізму у ёй, прыцягальнай дзіцячай наіўнасці, чысціні. Па эмацыянальным перажыванні выданне Таццяны Анатольеўны можна параўнаць хіба што з чаканнем першага снегу. Пра што, дарэчы, і вядзе гаворку галоўная гераіня Ленка Коцікава.

І як не пагадзіцца з жыццёвымі пастулатамі гэтай фантазёркі і генератара чудаўных ідэй?! Напрыклад, радасць ніколі не надакучвае. Ці — усё пачынаецца з добрага настрою і добрых спраў.

З вялікай радасцю Ленка Коцікава зрабіла сябрамі ўсіх суседзяў у двары, аформіла незвычайны здымак для школьнага фотаконкурсу «Барсік прыляцеў», выратавала малага Чучундрыка, выправілася ў падарожжа ў самую сапраўдную краіну Сасулію. А яшчэ ў добрым настроі можна не звяртаць увагі на кпіны аднакласнікаў, калі ты малюеш ад душы і крыху лепш за іншых...

А калі нехта яшчэ сумняваецца ў чудадзейнасці звычайнай радасці і добрага настрою — калі ласка, яркая, цікавая, змястоўная кніга чакае вас сярод навінак Выдавецкага дома «Звезда». Чытайце, выказвайцеся, спрачайцеся!

Іна ФРАЛОВА

Чытацкі дзённік
Навума Гальпяровіча

Напісанае застаецца

«На ўсходзе займаўся бледна-сіні водбліск зораніцы.

Дзень вылузваўся цяжка і трохі трывожна, хоць і абяцаў быць сонечны. Гэта і не зусім добра, што сонечны — хай сабе пакісла б, каб зямля адтала як след, набрыняла, набрала ўдосталь вільгаці — восень была сухая. А то і міргнуць не паспелі, як амаль з'ела снег, аж равуць ручаі, рэчка яшчэ і ад лёду не вызвалілася, а ўжо з берагоў вылезла».

Гэта я ўзяўся перачытваць аповесць Валянціна Блакіта «Шануй імя сваё». Цікава, што нагадаў мне пра гэты твор сын. Ён знайшоў на кніжнай паліцы падараную мне кнігу аўтара і нечакана для сябе зацікавіўся чытвом. І хоць для сучасніка многія калізіі далёкага савецкага мінулага не выклікаюць цікавасці, ды сюжэт, багацце мовы ўразлілі, і сын нават выказаў шкадаванне, што чытачы, магчыма, мала ведаюць такога пісьменніка.

Сучасным аўтарам часам не стае такой адказнасці і ўвагі да слова, такой моўнай лексікі, якая сфарміравалася на аснове жывой народнай гаворкі. Маладым сёння цяжэй, асабліва гараджанам, бо гэтыя перліны родных гаворак сыходзяць разам з іх пастарэлымі носьбітамі.

Узяўшыся перачытваць згаданую кнігу, я нібы вярнуўся ў той час, калі працаваў у «Вожыку» ў бытнасць галоўнага рэдактара Валянціна Уладзіміравіча Болтача, які і быў тым самым Валянцінам Блакітам. Яго творчасць была досыць адметнай з'явай у літаратурным працэсе 70—80-х гадоў мінулага стагоддзя.

Здаецца, нумудрагелісты сюжэт, няма прыгод ці пікантных падрабязнасцяў, ды і героі — звычайныя людзі: старшыня калгаса, аграном, райкамаўскія работнікі, вясцоўцы... Гэта тое, што тады было цікава, што выклікала водгук у чытачоў. І сёння гэта як партрэт эпохі, знаёмства з жыццём краіны таго часу.

Вось як ахарактарызаваў творчасць аўтара Васіль Быкаў у прадмове да маскоўскага выдання (кніга выходзіла і ў перакладзе на рускую мову): «...рэалізм у стварэнні жыццёва ёмістых характараў разам са значнасцю праблематыкі аповесцей Валянціна Блакіта робіць іх вельмі надзённымі ў беларускай літаратуры...»

Надзённымі назваў творы аўтара ў асабістым лісце да яго народны паэт Беларусі Пімен Панчанка. Ён пісаў, адгукаючыся на прачытанае: «Аповесць добрая, праўдзівая, таленавітая. І тэма харошая, і псіхалогія праўдзівая, і сітуацыя вельмі жыццёвая. Віншую Вас з добрай аповесцю, з сапраўднай творчай удачай!»

Ці часта сёння мы дзелімся з калегамі ўражаннямі ад іх твораў, радуемся іх поспеху, выказваем ім цёплыя словы разумення і спагады? Даўно хацелася паразважаць над тым, наколькі поўна мы ведаем і шануем родную літаратуру.

А створана нашымі пісьменнікамі няма. Са шкадаваннем думаю, што міма некаторых маіх сучаснікаў могуць прайсці цікавыя кнігі, выданыя ў ранейшыя часы, што забываюцца імёны вартых увагі і пашаны аўтараў, якія пакінулі свой важкі след у айчынным прыгожым пісьменстве. Безумоўна, літаратурны працэс патрабуе хуткай рэакцыі на напісанае і выдадзенае сёння. Кніжныя паліцы крам і бібліятэк поўняцца навінкамі. Ды без тых, хто ствараў у самыя розныя гады, чытацкі свет будзе абмежаваны і далёка не поўны.

Такія думкі прыходзяць, калі перачытваю старыя кнігі з уласнай бібліятэкі. І ў гэтым працэсе знаходжу сапраўдную асалоду, нібы сустракаешся пасля доўгай разлукі са старымі сябрамі. Скажанае некалі «напісанае застаецца» гучыць заўжды актуальна. Вось і кніга, выдадзеная больш за сорак гадоў таму, і сёння знаходзіць свайго чытача. Ці кожную сучасную навінку чакае такі лёс? Час пакажа.

Вынік новых пошукаў

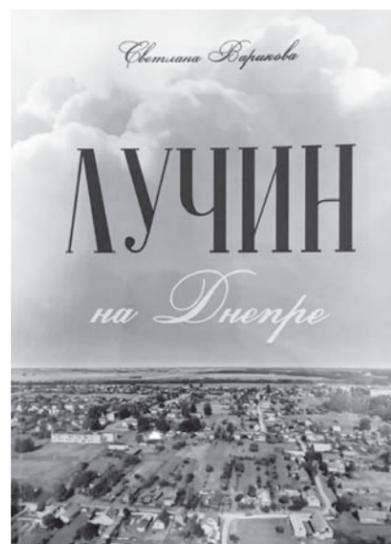
У Мінску, у выдавецтве «Каларград», сёлета ўбачыла свет кніга Святланы Варыкавай «Лучин на Дняпры» (у арыгінале — «Лучин на Днепре»).

Аўтар — вядомы на Рагачоўшчыне кразнаўца і педагог — настаўніца гісторыі Лучынскай базавай школы. Яна родам са Жлобіншчыны (з пасёлка, цяпер аграгарадка Лукскі). А ў Лучын, які стаў для яе другой малой радзімай, прыехала ў 1992 г. За актыўную кразнаўчую дзейнасць, выхаванне падрастаючага пакалення ў духу патрыятызму ўзнагароджана Ганаровай граматай Міністэрства адукацыі Беларусі. Лаўрэат раённай прэміі «Залаты Рог» у намінацыі «За духоўнае адраджэнне малой радзімы». Адзначана юбілейным знакам «85 гадоў Гомельскай вобласці». Дэлегат VII Усебеларускага народнага сходу.

Тыя, хто цікавіцца гісторыяй старажытнага паселішча Лучын (з 2011 г. — аграгарадок), знаёмыя з раней выдадзенымі кразнаўчымі даследаваннямі Святланы Варыкавай: кнігай «Помніць, чтобы жить...» (2019), фотаальбомам «История деревни Лучин через фотообъектив» (2020) і яе

публікацыямі ў перыядычным друку. Кніга «Лучин на Дняпры», цудоўнае выданне з каларовымі ілюстрацыямі, — вынік новых пошукаў у архівах, зносін з аднавяскоўцамі, вывучэння работ іншых кразнаўцаў. Аўтар распавядае аб археалагічных раскопках, якія праводзяцца ў наваколлях селішча (каменны і бронзавы вякі, раняе Сярэднявечча). Знайшлося месца ў новым выданні і жыццю роднай школы, дзе быў адкрыты музейнай пакой «Лучин на Дняпры», экспанаты якога Святлана Варыкава разам з аднавяскоўцамі збірала больш за 15 гадоў. Гэты ўнікальны міні-музей адкрыты пры садзейнічанні дырэктара школы Аляксандра Амялюсіка і расійскага мецэната Аляксандра Казакова, чый род звязаны з паселішчам.

Але асноўная ўвага ў кнізе аддадзена гісторыі мясцовага праваслаўнага Свята-Міхайлаўскага прыхода. Царква ў Лучыне была бабудавана яшчэ ў XII ст. Пазней згадваецца ў пісьмовых крыніцах як Свята-Мікалаеўская. У гады Вялікай Айчыннай вайны храм быў разбураны. А ў 2016 г. пачалося будаўніцтва новага храма ў гонар Казанскай іконы Божай Маці на сродкі расійскіх

прадпрымальнікаў Уладзіміра Казакова (урадженца Лучына) і яго сына Аляксандра. Асвечаны новы храм 25 жніўня 2017 г. (настаяцель прыхода — протаіерэй Аляксандр Атрошчанка). Больш падрабязна пра гэта, а таксама пра старажытныя споднія крыжы, знойдзеныя ў Лучыне (захоўваюцца ў музейным пакоі школы), у кнізе Святланы Варыкавай.

Мікалай ШУКАНАЎ

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Дыханне восені

Зноў стылай восені дыханне
Адчулі нівы і лясы,
Ва ўсім чытаю расставанне
З лагодай сонечнай красы.

Сцяжынай стомленаю крочу.
На поўдзень журавы плывуць.
Ад іх мне не адвесці вочы,
Нібы мяне з сабой нясуць.

Векавечны дуб

Дуб векавечны за хатай трыміць,
О, колькі нам тайнаў ён можа адкрыць!
О, колькі разоў ён убор свой мяняе! —
Тут гэтага, пэўна, ніхто і не знае.

Грымелі стагоддзі, ламалі вятры,
Ён выстаяў, велічны сведка стары.
Я голаў схіляю, малю аб адным:
Няхай ён гамоніць і ўнукам маім.

Мама

Лагоднасцю, святлом і дабрыйей
Ты з летам шчодрым маеи падабенства
І кожны раз у памяці маёй
Нібыта зноў вяртаеш мне маленства.

Хвалююць міла вочы-васількі,
Нібы да сонца, да цябе тулюся.

Тваёй ласкавай, цёплае рукі
Не адчуваць, як некалі, баюся.

Матуля незабыўная мая,
Вясноваю пяшчотаю ласкавай
Здалёк усмешка светлая твая
Расквечвае і сны мае, і яву.

Хоць быў удзячным сынам я, аднак,
Здаецца, не дадаў сваёй любові.
Складаю табе песні, ды ніяк
Не падбяру заслужаныя словы.

У гэтых песнях гучнасіця няма,
Ні пафасу крыклівага таксама,
Яны затое з сэрца, дзе сама
Жывеш ты, мая сонечная мама.

Самае роднае

Як часта мне мроіцца сад наш багаты
І воблака бэзу пад родным акном.
Там раніцай звонкай бягу я да таты,
Ён статак вясковы пасе за сямом...

Як часта мне мроіцца тая сцяжына,
Якая праз вечнае жыта бяжыць,
Жаўрук, што ў высокім блакіце няспынна
Любоўю да мілай старонкі звініць.

Як часта мне мроіцца цёплая рэчка,
Ласкавая, нібы матулін пагляд,
За садам — мядовая ў квецені грэчка,
Над ціхаю вёскай начны зарапад.

Як часта мне мрояцца маміны рукі,
Іх вечна жывое, святое цяпло.
Няма ў свеце горшай, напэўна, разлукі,
Як з тым, што на сэрцы тваім прарасло.

* * *

Вы ўскалыхнулі мне душу
Жывой таемай прыгажосці...
Я Вам удзячны верш пішу
На крылах дзіўнага чагосці.

Мяне змаглі Вы азарыць.
Зрэдзь надараецца такое.
Як светла, гойна Вамі жыць,
Хоць і не ведаю спакою.

Жыць Вашым боскім характвом,
Пяшчотнай музыкаю чараў,
Дзівосным, велічным святлом
Чуллівых, неспатольных мараў.

І гэта — найкаштоўны госць,
Што пасяляецца ў паэце.
Вялікі дзякуй, што Вы ёсць
На гэтым несудадным свеце.

* * *

О, цуд спалоньвае які! —
Мяне ён зачароўваў змалку:
У родным полі васількі,
У садзе татавым фіялкі.

Каб міг пакінуць на вякі,
Каб пачуццём успыхнуць яркім,
Мне варта ўбачыць васількі
І незабыўныя фіялкі.

Букет іх, велічны такі,
Душу агучыць вершам яркім.
Квітнейце ў полі васількі
І ў садзе татавым фіялкі!

* * *

Усё ж аднойчы ў вышыні
Вясёлка звонкая патухне,
І без цябе душа аглухне, —
Разлукі не стрымаць ані.

Ды толькі будзе праз гады
На сэрцы квеціцца нанова
Святое тое, што вяснова
Нас будзе хваляваць заўжды.

І будзе сум мой аціхаць,
І будзе неба мне ўсміхацца,
Бо нам пащасціла спаткацца
І дзіва вечнае спазнаць.

Беларусі

Чароўнаю, адзінаю,
У сне і наяву —
Жыву сваёй Радзімаю,
Няскоранай жыву.

Жытнёва-васільковая,
З уздымам маладым,
Ты сябраваць гатовая
З усімі і заўжды.

Руплівая і шчодрая,
І шчырая душой,
Гасцінная і гордая,
Багаты я табой.

Нямала гора зведала, —
Гула агнём вайна,
Касіла люта бедамі, —
Ты выжыла аднак.

Хоць кожны трэці, сталася,
Загінуў беларус,
Адважна не згаджалася
На здэкі, на прымус.

Прыгожая і мужная,
Жывеш ты для людзей.
Завуць цябе заслужана
Краінаю надзей.

Фота Кастуся Дробава.

Дэбют

Андрэй ДАРОЖКІН

Калі б не так...

Мінаю нашы месцы крок за крокам:
каварні, паркі, плошча і ліхтар...
Трасе ўсё цела, быццам бы пад токам,
згараюць вочы ў бліскавіцах фар.

Падкосіць ногі брук у тым завулку,
дзе быў для нас сняданкам водар ліп.
Няма цяпер надзейнага прытулку
з праклёнам бессэнсоўнага «калі б...».

На лаўцы пад гадзіннікам вакзала
без сораму здарожжаны засну.
«Калі б не так, — мне поўня падказала,
— ты прамінуў бы гэтую вясну».

Як справы?

Не біўся з падыходам да жыцця:
як дзень пражыў, і тое — «дзякуй Богу»!

Я долу, з цэпкай папчы забыцця,
у пыл сцякаў крывінкай на падлогу.

Не Фенікс, кажаш? То і не Калос!
Падняўся, бачыш, бо не з гліны ногі.
Ад смецця думкі і сябе абтрос:
па кроплі — мора, з кроку ў крок — дарогі.

Размова з Нёманам

— За справы зямныя ці ўлашчаць на небе?
За долю з нядоляй ці спросяць з мяне?
Хтось соллю пакіне слязінкі на хлебе?
Пустыя кішэні ў замізлай труне?

— Датуль заслужы свой кавалчак неба!
Нядоля і доля — адзіная ніць.
Апроч сваёй скібка — чужога не трэба.
Труна ў дальнім лесе шчэ дрэвам шуміць.

Такія адказы на хвалях размовы
прывёс мудры Нёман
з бясконцай зямлі.
Мне шчыра ўсміхалася сонца нанова.
Над горадам тыя ж аблокі плылі.

Роздум апоўначы

Мне дыхаць лягчэй, калі цьмяныя зоркі
з-пад вейкаў аблокаў штоноч зіхацяць.
Дзяцінства, юнацтва,
сталення пагоркі —
няспынна ўспаміны ды думкі ляцяць.

Дакладней, бягуць, нібы вольныя коні,
па коле замкнёным — і ў гэтым падвох:
я іх не спыню сёння ўзмахам далоні,
пакуль яны самі не звалюцца з ног.

І я побач з імі да долу валюся.
мінулае — куляй у левым баку.

У цішы за іх, за сябе памалюся:
«Каб здолелі ўзняцца, падай нам руку».

Зноў бачу я неба скрозь столь у кватэры.
Апоўначы роздум. Мне дыхаць лягчэй.
На стрэмкі ля сэрца пад коўдраю шэрай
забудуся часам, што плыню цячэ.

Дзе месячык ззяў — кола жоўтае поўні,
на вейках аблокаў —
бляск зорак слязьмі...
Зноў думкі бягуць, нібы вольныя коні,
нясуць успаміны мае між людзьмі.

* * *

Крадзе сум твае вочы, дарагая...
Ён на заходзе сонца сёння не згарэў —
мільгнуў зарніцамі ўздоўж
ніткі небакраю,
уночы зноў да тваіх думак прыляцеў.

Не згнаць яго, не ўзяць яго ў абдымкі:
Твой ціхі сум у жніўні —
надта звыклы госць.
Гартаюцца ўвачу ўспаміны-
«фотаздымкі»:
вось гэта — страчана ці знікла,
гэта — ёсць.

Адай свой сум. Мне будзе не балюча.
Ад сэрца пабяжыць святло
ў маю далонь.
Мне пакладзі ў руку: маўкліва ды рашуча
я запаліў у ёй паўсонечны агонь.

Міне! Цалую вочы, дарагая...
Сум, як і жнівень, неўзабаве дагарыць —
крупінкай попелу ўздоўж ніткі
небакраю,
кудысьці прэч ад тваіх думак паляціць.

Наступным разам

«Бывай! Даруй!» А што яшчэ?
Знік дзелягляд у шэрых хмарах.
Зарокся не ўзняць вачэй
да дзвюх пляяд тых зорна-карых.

Калі ўжо нам, як не цяпер,
быць ні чужымі, ні сябрамі?
Наш лёс, нібы загнаны звер,
стагнаў за тонкімі дзвярамі.

Тваёй душы мне не спазнаць:
у ёй — то спэка,
то злы вецер.
Ледзь чутна стрэлкі шапацця,
што ўсё міне на гэтым свеце.

Каханне, вера, новы час?
Для тых,
хто верыць і кахае.
Наступным разам і да нас
з лістамі шчасце пазлятае.

Дзесьці

Дзесьці гэтак жа плачуць дажджы.
Дзесьці гэтак жа месяц смяецца.
Дзесьці гэтак жа крок на мяжы
Адукаецца стукам у сэрцы.

Дзесьці ты засынаеш «на раз».
Дзесьці я зноў не сплю да світання.
Дзесьці мы размаўляем падчас,
каб у словах згубіць развітанне.

Дзесьці лаічыць абодвух спакой.
Дзесьці танчым так шчыра, як дзеці.
Дзесьці ў неба глядзім мы з табой.
Дзесьці... Толькі не ў гэтым Сусвеце.

Алёна БЕЛАНОВКА

Сёння Генька глядзеў на сваіх сяброўку зверху ўніз. Не з фанабэрыі, не! Па-першае, ён быў на некалькі месяцаў старэйшы за іх. Рэдкая ўдача: ён нарадзіўся трыццаць першага жніўня! Учора, у апошні дзень лета, яму споўнілася сем гадоў, а значыць — у гэтым годзе ён ідзе ў першы клас! Па-другое, мама купіла яму новыя выхадныя чаравікі — чорныя, бліскучыя, на модных «ліпучках», а не на шнурках, бо шнуркі хлопчык завязваў пакуль не дужа ўпэўнена. Геньку, які і без таго абганяў сяброў у росце, новыя чаравікі дадалі яшчэ пару сантыметраў. А яшчэ мама купіла яму новы школьны касцюм, белую кашулю і вялікі заплечнік — сіні, хлапчуковы, з касманаўтам!

— Як жаніх! — сказаў сябрук Уладзік, убачыўшы Геньку.
— І букет падобны на вясельны, — дадаў сябрук Паўлік.

Сябры глядзелі на Геньку з-за плота. У іх не было букетаў, касцюмаў і заплечнікаў. Яны ў штодзённым чысценькім ішлі ў дзіцячы садок.

— Ён не вясельны, а школьны! Вы проста мне зайздросціце, — адказаў Генька.

Геньку падабаўся букет. Мама нарэзала ў палісадніку пунсовыя вярціны, а да вярціны дадала мяккія зялёныя «елачкі», падобныя на кроп. Яна ўсё лета руліла гадала гэтыя вярціны: палівала ў спёку, ратавала ад кузурак, адганяла закаханых хлопцаў, што па начах цягнулі рукі праз агароджу да буйных, яркіх кветак — самых прыгожых ва ўсёй вёсцы. На гэтыя вярціны з зайздрасцю глядзелі ўсе дзяўчаты. Па вёсцы хадзілі чуткі, што дзяўчаты нават аб'явілі паміж хлопцаў конкурс: хто здабудзе хоць адну гэткую вярціну, той ажно да новага года будзе танцаваць у клубе з любой дзяўчынай, і тая яму не адмовіць. Але ў першы дзень восені ўсе вярціны былі на месцы: у гэтым супрацьстаянні перамагла Генькава мама. І «елачкі», і хрумсткі цэлафан у белы гаршак, і чырвоная атласная стужка, якую Генька ўчора сам зняў са сваёй святочнай каробкі цукерак — у гэтым букете ўсё было цудоўнае! Ні ў аднаго школьніка Генька ніколі не бачыў гэткага букета, а вучняў яму давлялося назіраць нямаля.

Дом, дзе жыў Генька з бацькамі, стаяў праз дзве хаты ад школы. Усе вучні з гэтага краю вялікай вёсцы ішлі на заняткі каля Генькавых вокнаў. Генька і сам часта бегаў у той бок: за школай рос багаты вішнёвы сад. Хлопчык вельмі любіў школьныя вішні, салодкія і сакаўныя. А вартаўнік дзядзька Антося Геньку не любіў, і сяброў ягонных таксама. «Пралезуць, вішні аблапошаць, няма чаго пасля вас здаць у калгас! Шкоды ад вас болей, чым ад шпакоў — ух, нелегалы, спаймаю я вас!» — гразіўся Антося, а спаймаць нелегалаў не мог, бо ў яго былі хворыя ногі.

— Добра палівай вішні! Летам зноў разам пойдзем па іх, як саспеюць! — сказаў Уладзік.

— Не пойдзем, — адказаў Генька. — Мне цяпер няможна. Я — школьнік!

— Яшчэ за парту не сеў, а ўжо зазнаўся, — сказаў Паўлік. — Кідаеш сяброў! Праўду мая сястра кажа: рудыя — няверныя!

— Ну, хопіць, хлопцы! Панарасказвалі вам сястрычкі, а вы і паверылі, — сказала Генькава маці. Яна выйшла на парог з поўнай талеркай піражкоў. — Бярыце, пакуль гарачыя. З грыбамі!

Хлопцы ўхапілі піражкі. Генька таксама пацягнуўся, але мама строга прамоўла:

— Пасля школы! Каб не запэчкаўся. Яна зняла фартух, паправіла святочную сукенку і ўзяла Геньку за руку:
— Хутчэй, сына, а то спознімся!

Першы школьны дзень Генька запамініў вельмі добра, бо закахаўся ў сваю настаўніцу. У маладзенькай Таццяны Мікалаеўны былі добрыя, вясёлыя вочы, блакітныя, як неба. Як толькі першакласнікі расселіся па сваіх месцах, Таццяна Мікалаеўна сказала з усмешкай:

— Я ў гэтым годзе скончыла інстытут. Вы ў мяне — самы першы клас. Давайце з вамі дамовімся: я пакажу вам цікавы свет ведаў, а вы будзеце старанымі і ўважлівымі. І тады мы з вамі абавязкова пасябруем! А зараз я хачу з вамі пазнаёміцца.

Таццяна Мікалаеўна па чарзе называла імёны і прозвішчы, першакласнікі ўставалі на сваіх месцах і гучна казалі: «Гэта я!» Але, калі чарга дайшла да Генькі, ён так разгубіўся, што не падняўся.

— Генька, паднімайся! — піснула суседка па парце.

— Гэй! Руды! Цябе назвалі! — зашпталі хлопчыкі вакол.

А Таццяна Мікалаеўна паглядзіла Геньку па галаве і сказала:

— Які ты яркі. Як восень. Сапраўдны агеньчык!

Так Генька зрабіўся Агеньчыкам.

Таццяна Мікалаеўна агучыла першае заданне, і ў хатах, дзе жылі першакласнікі, ажно да паўночы не згасала святло: там майстравалі падзелкі з дароў восені. Генька з мамай зрабілі вельмі прыгожую кампазіцыю: маленькі кошк з лазы, у ім спелая лясчына, а вакол — вянок з кляновых лісцяў і рабін.

А назаўтра ў класе пачаўся пярэпалах: у акно ўскочыла рудое ваверчання з белай грудкай! Першакласнікі смяяліся і крычалі:

— Агеньчыкаў сябар, агеньчыкаў сябар!

Ваверчання скакала па шафах і партах, потым скокнула на Генькава плячо, адтуль — на парту, дзе стаяла падзелка, і ўхапіла з кошыка самы вялікі арэх. Пасля малеча выскачыла праз фортку на школьны двор, прыхавала арэхак каля плота — і пабегла па сваіх справах у лес.

— Забудзе, дзе схавала, — сказала Генькава суседка па парце. — У вавёрка памяць кароткая.

І Генька, каб ваверчання не забылася пра свой запас ды ўзімку знайшло арэхак, пасля ўрокаў паклаў камень побач з тым месцам у двары.

Ваверчання кожны дзень прыбгала да школы, а як закружыліся першыя сняжынкы — знікла. Генька глядзеў у акно: ці не мільгне на снезе руды агеньчык? Таццяна Мікалаеўна заўважыла, што хлопчык сумуе, і сказала:

— Твой пухнаты Агеньчык вернецца да нас вясной, калі сыдзе снег.

Генька пачаў чакаць вясну. Ён чакаў яе нават больш, чым свой любімы Новы год, гартаў календар і па складах чытаў:

Агеньчык

Апавяданне

сне-жань... сту-дзень... лю-ты... І вясна была гэтак далёка!

А бяда — блізка.

Аднойчы ўначы пачуліся выбухі. Мама разбудзіла Геньку, хутка апрагнула, і яны разам пабеглі да суседзяў. У суседскай машыне ўжо сядзелі сонныя Уладзік і Паўлік. Падбег Генькаў бацька, укінуў у багажнік дарожную сумку:

— Дакументы, грошы, нататнік з адрасамі маіх сяброў! Люблю вас! Ну, хутчэй. Хутчэй!

За руль села маці Генькавых сяброў, цётка Ларыса — і пачалася доўгая дарога... Генька засынаў, а неба разрываўся, і ён зноў прачынаўся.

— Што гэта, мама?

— Святочны салют, сыночак!

Потым быў світанак і развітанне на вакзале. Мама і цётка Ларыса абдымаліся і плакалі, разыходзячыся па розных цягніках. Адзін цягнік павёз Генькавых сяброў на поўнач, другі — Геньку і яго матулю на ўсход. У цягніку звінелі лыжкі ў шклянках, а краявіды за вокнамі рабіліся з кожным днём усё больш чужымі: у іх было меней зеляніны, затое багацей шэра-жоўтых пясчоў.

Нарэшце мама разбудзіла Геньку:

— Прыехалі!

Генька з цягніка нырнуў у гарачае паветра новай краіны.

Тут, у невялікім гарадку, усё было новае, незвычайнае, цікавае.

Вокны дома, дзе Генька з маці пасяліліся, на дзень завешваліся белымі працінамі і пакрываламі, каб не ўпускаць у пакоі спёку.

Смачна пахла пловам, ізіюмам і сушанымі абрыкосамі.

Старыя жанчыны пяклі хлеб у дварах у круглых печках, частавалі Геньку і сумна ўсміхаліся. Яны былі маўклівыя, а Генька не мог зразумець, чаму і аб чым яны маўчаць. Толькі Генькава маці ведала, што жанчыны маўчаць аб той вайне, ад якой яны з сынам тут ратаваліся, а яшчэ аб той вайне, што некалькі дзесяцігоддзяў назад забрала іх сыноў і, непашаня да канца, цяпер ціха тлела пад покрывам штодзённасці.

І вярціны не цвілі пад вокнамі — гарэлі на сонцы.

І настаўніца ў школе была дарослая, чарнавокая, сур'эзная. Генька старанна вучыў чужую мову, але незнаёмыя словы ўсё ніяк не даваліся.

У школу іншым разам забягалі тушканчыкі, а вавёрка нідзе не было.

Бацька званіў вельмі рэдка. Пасля бацькавых званкоў маці плакала.

Летам на бахчы выспелі залатыя дыні і паласатыя кавуны. Генька ніколі не еў гэтых смачных дыняў! А ўсё адно ўздыхаў:

— Мам, ці саспелі вішні за школай? Ці не пара іх збіраць?

У верасні па бясконцых баваўняных палях паехалі камбайны. Генькава маці разам з усімі жанчынамі і Генька разам з усімі школьнікамі выйшлі на палі збіраць баваўну. Баваўна была мяккая і белая як снег. Генька ўспомніў першы снег на вярцінях, каляндар, што так і застаўся вісець на сцяне неперагорнуты, і хлопчыку шчымліва захацелася дадому.

Пасля ўборкі баваўны мама ўзяла Геньку з сабой па пакупкі ў сталіцу. Чароўны, багаты, прамяністы горад! На вуліцах было паўночка белых машын, а ў цэнтры зелянеў вялікі парк. Па ім Генька з мамай гулялі ў чаканні аўтобуса, як раптам здарылася неверагоднае!

Нібыта з-пад зямлі перад Генькам узнікла рудое ваверчання з белай грудкай. Яно старанна закопвала каля дрэва арэхак.

— Мама, глядзі! Агеньчык! — радасна ўскрыкнуў Генька.

— Адкуль ён тут узсяўся? — здзівілася маці.

— Можна быць, ён прыйшоў сказаць нам, што пара вяртацца дамоў?

— Праз паўгадзіны прыйдзе наш аўтобус, і мы...

— Не на аўтобусе, мама. На цягніку, доўга-доўга. Да таты!

А калі мама з Генькам прыехалі назад у гарадок, да іх падбеглі жанчыны:

— Ты чула, суседка? Мір! Вайна скончылася!

І Генька кінуўся ў дом ды выцягнуў з-пад ложка дарожную сумку.

Зноў быў цягнік і лыжачкі ў шклянках, толькі цяпер краявіды за вокнамі рабіліся ўсё больш знаёмымі — зялёна-залатымі, рабінава-чырвонымі, восеньскімі.

На вакзале Геньку з мамай сустрэў бацька. Яны доўга стаялі ўтраіх, абняўшыся.

— Нам пашчасціла, — сказаў бацька. — Толькі дах перакрыць. Паспеем да зімы. І калодзец цэлы.

— Нам пашчасціла, што Бог збыроў цябе! — сказала мама.

Усю дарогу да вёскі Генька сядзеў, прыціснуўшыся лбом да шкла, і глядзеў, глядзеў у акно, а калі прыехалі, выскачыў з машыны і пабег да школы.

А школы не было. Замест прыгожага будынка стаялі чорныя сцены з пустымі вачніцамі вокнаў. Абгарэлыя вішні, на якіх не было ніводнага лісціка, хісталіся на ветры і стукаталі сухімі галінамі. Генька паклікаў дзядзьку Антося, але вартаўнік не выйшаў. Хлопчык яшчэ не ведаў, што дзядзька Антося загінуў, ратуючы школу і сад ад пажару. Лес за школьным стадыёнам таксама абгарэў: туды прыляцеў не адзін снарад, і работы для сапёраў там было на многа месяцаў наперад.

Генька сеў на школьны ганак і расплакаўся. Ён так хацеў убачыць сваю настаўніцу і сяброў, вярнуць той верасень і цудоўны букет з «елачкамі»!

Раптам да яго шчакі хтосьці дакрануўся. Генька павярнуў галаву і ўбачыў на плячы вавёрку з белай грудкай. Яна трымала ў зубах жолуд. Вавёрка піснула, скокнула на зямлю і пабегла туды, дзе раней стаяў школьны плот, а цяпер застаўся адзін іржавы слуп. Каля слупа зелянеў невялічкі, але моцны арэхавы куст, а пад ім ляжаў той самы камень, што калісьці Генька паклаў каля вавёрчынай схованкі.

Вавёрка закапала жолуд побач з кустом, махнула хвостом і пабегла ў лес.

— Якая клапатлівая! — пачуўся за спінай голас бацькі.

Генька абярнуўся. Бацька трымаў у руках рыдлёўку і саджанец.

— Давай, Генька, дапамажы мне!

— Што гэта?

— Вішня. Твой дзед садзіў школьныя вішні, зараз нашая чарга. Пакуль мы будзем уладкоўвацца, яна будзе расці. Праз пару гадоў пакаштуеш ягады.

І Генька зразумеў: усё будзе добра. Школа адбудзецца. Сябры вернуцца.

Усё будзе добра, і жыццё ніколі не спыніцца, пакуль матулі саджаюць вярціны, бацькі — сады, а вавёркі — лясы.

Ажывіць вобраз класіка

Другая кніга дзённікаў Івана Шамякіна, пасля «Карэнняў і галін», — «Роздум на апошнім перагоне» — уключае запісы 1980-х — 1995 гг. Час гэты быў напоўнены падзеямі як глабальнымі, лёсавызначальнымі для цэлых краін, так і рознымі пераменамі, часта драматычнымі і нават трагічнымі, у асабістым жыцці пісьменніка.

Увогуле дзённікі Шамякіна — своеасаблівы дакументальны сінтэтычны жанр: падзённыя запісы аб бягучым жыцці, бытавых клопатах, ацэнках прачытанага ці прагледжанага, філасофскія развагі спалучаюцца з успамінамі пра родзічаў, сяброў, калег, уласным дзяцінстве і юнацтве. У некаторыя перыяды ўспаміны займаюць намнога больш месца, чым уласна запісы паўсядзённасці. Сярод тых, каго Шамякін лічыў не проста калегамі, а настаўнікамі, першае месца займае асоба Якуба Коласа.

Пра Коласа Шамякін піша ў пачатку вялікай, на 500 старонак, кнігі, у сярэдзіне яе і ў канцы. І характар гэтых нататак розны, абумоўлены канкрэтнымі абставінамі асабістага жыцця аўтара, яго роздумамі, ацэнкамі людзей і іх дзейнасці.

Пачынаецца кніга дзённікаў з няшчасця, якое адбылося з Іванам Пятровічам у маі 1982 года: аслеп на адно вока. Ён знаходзіць заспакаенне і занятка ва ўспамінах — найперш пра родных, дзядоў, бацькоў. Усё гэта перамяжаецца меркаваннямі пра таямніцы чалавечай памяці — даволі цікавымі ў плане разумення псіхалогіі творчасці.

Тройчы ў розных месцах згадвае ён паэму Я. Коласа «Новая зямля». Тлумачыць, што даўно хацеў бы напісаць пра сваё ляное маленства. «Але адчуваю, не магу, чагось не хапае. А можа, перашкаджае такі шэдэўр, як «Новая зямля»? У апісанні жыцця лесніка, няхай сабе і савецкага перыяду, нельга не паўтараць Коласа. Але лепш не напішаш. Гэта ўнікальны твор, магчыма, адзіны ў гэтым родзе ў сусветнай літаратуры...»

Іван Шамякін, кан. 1970-х — пач. 1980-х гг.

чалавек дваццаць, не пісьменнікаў, пераважна супрацоўнікаў музея. Вінаваты арганізатары — СП, Дом літаратара. Выступалі старыя «коласаўцы», удзельнікі ўсіх падзей, звязаных з жыццём і творчасцю класіка нашай літаратуры: Максім Лужанін, Янка Брыль, я, Даніла.

Яшчэ раней, у 1982 годзе, пры святкаванні 100-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы, Шамякін звярнуў увагу, што важнейшая падзея адзначалася больш сціпла, чым 90-годдзе Купалы і Коласа. Падрыхтоўка да юбілею вялася лакальна, з меншым размахам, з меншым пранікненнем у народныя масы, чым падрыхтоўка да 90-годдзя класікаў. Гэта назіранне сведчыць, што праніклівы аўтар ужо тады ўлавіў характэрную, як стала ясна пазней, негатывную тэндэнцыю 1980-х гадоў: усё большае занябанне нацыянальнай культуры, дэградацыю літаратурнай дзейнасці, паслабленне культурна-цэнтральнай ролі літаратуры. Потым, на працягу ўсёй кнігі «Роздум на апошнім перагоне», Шамякін з усё большай трывогай фіксуе працягленні гэтай тэндэнцыі. І чым больш

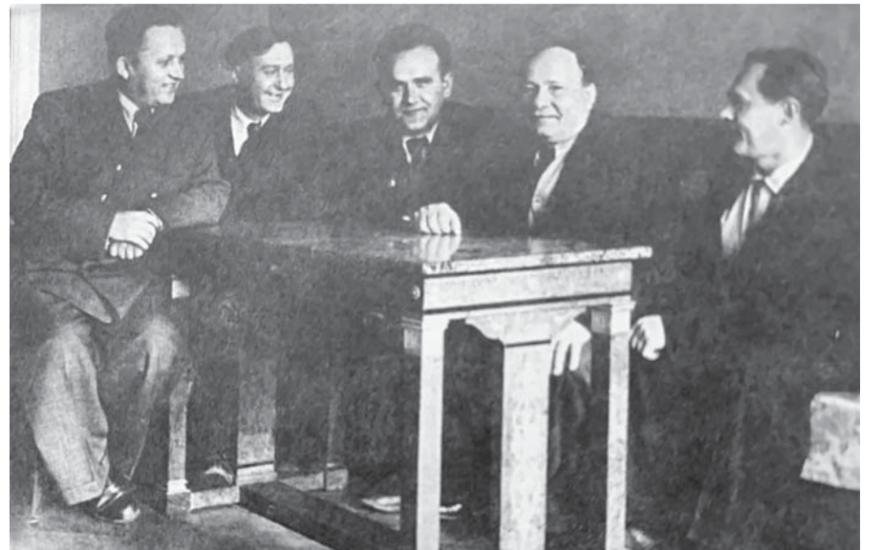
і гэтым ізалювалі ад бурнага пасляваеннага жыцця».

Гэты пасаж не можа не выклікаць прэрэчанняў. Але неабходна мець на ўвазе некалькі момантаў. Рабіць культ з якой-небудзь незвычайнай на талент, на лёс, на подзвігі асобы — у самой прыродзе чалавека: важна мець перад сабою ўзорны прыклад. Культ генія-пісьменніка непараўнальна лепш, чым культ якой-небудзь поп-спявачкі, — ён узвышае грамадства, робіць яго больш духоўным, значным. Тым больш што, сапраўды, наяўнасць у соцыуме класіка падывае аўтарытэт краіны, нацыі. І не думаю, што Колас быў так ужо адгароджаны ад жыцця: наведвалі сямейнікі, урачы, жыхары Мікалаеўшчыны, рэдактары, людзі па розных справах, ды той жа Шамякін з яго аповедамі пра Саюз пісьменнікаў; сам Колас выязджаў у Каралішчавічы — Дом творчасці пісьменнікаў Беларусі. А для чалавека, які жыве творчасцю (пісаў трэцюю

я ў свае 70 гадоў у параўнанні з ім — жмот, скупярдзій. Праўда, час іншы і магчымасці». Час, калі пісаліся гэтыя радкі, — перабудова, што прывяла да глабальнай катастрофы — ліквідацыі СССР.

Піша Шамякін і пра іншы неадназначны час — 1930-я гады, пра трагедыю класікаў. Згадвае пісьмы Купалы і Коласа ў ЦК. Тыя як быццам каляліся. Але геніі заўсёды ў некаторым разладзе з афіцыйнымі ўладамі, нават з грамадствам, з абывацелямі. Няшмат можна назваць значных асоб, якія б шчасліва, бесклапотна пражылі сваё жыццё. Нават у шчаслівага Гётэ былі драматычныя перажыванні. Так і пісьмы Коласа і Купалы можна разглядаць не як чалавечую слабасць, а як вечную трагічную супярэчнасць паміж творцамі і дзяржаўнай машынай, быць перамолатай якой, безумоўна, ніхто не хацеў.

Урэшце, сам Шамякін чым далей, тым болей разумее немагчымасць супраціўлення знешнім абставінам. Калі

Злева направа: Іван Шамякін, Міхась Калачынскі, Янка Брыль, Якуб Колас, Андрэй Макаёнак, 1951 г.

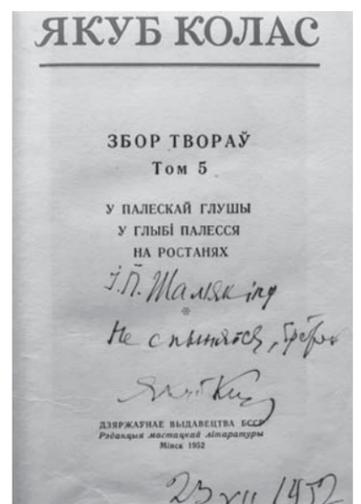
частку трылогіі «На ростанях»), шырокія кантакты толькі перашкаджаюць — выводзяць са стану натхнення.

Іншая справа, што Шамякін, заклікаючы паглядзець на Коласа не як на ікону, а як на звычайнага чалавека, усё ж мае ў пэўным сэнсе рацыю: пакуль жывыя тыя, хто ведаў генія, яны павінны ўзнавіць як мага больш жывых рыс такой асобы. Таму і ўспамінае ён сяброўскія гутаркі з Коласам, з сумаем канстатууючы: «Можа, тады я зразумеў, як трагічна адзінокі ён — пры ўсёй пашане начальства, калег». Застоллі Канстанціна Міхайлавіча з маладым калегам глушылі гэтае адчуванне адзіночаты.

Праўда, па вялікім рахунку, нечым неардынарны чалавек заўсёды адзінокі. Сам Шамякін паўстае такім са старонак свайго дзённіка.

Каб ажывіць вобраз класіка, Шамякін успамінае некаторыя бытавыя дэталі: «Была ў нас з Коласам роднасць душ: дзеці леснікоў, мы любілі лес. Ён бадай штодня хоць на гадзіну выязджаў у лес. Калі з Лужаніным — палілі касцёр, бралі чарку, грэшнікі». Развенчаючы міфы пра скупасць Коласа, аўтар дзённіка сцвярджае, што яны асноўваліся толькі на адным эпізодзе. Пасля 70-гадовага юбілею Коласа праз некалькі дзён артысты тэатра з Віцебска, які носіць яго імя, паехалі Канстанціна Міхайлавіча віншаваць. Спадзяваліся на банкет. «Колас прыняў падарункі, адрасы, падзякаваў і... паспяшаўся адпусціць гасцей без застолля». Шамякін тлумачыць учынак юбіляра знясіленасцю, нядужнасцю. Сам уступіўшы ў той жа ўзрост, што і класік, Іван Пятровіч добра яго разумеў. У тым і значэнне дзённікаў Шамякіна — гэта погляд на Коласа ўжо намнога мудрэйшага чалавека, чым аўтара напісаных у маладосці ўспамінаў. Ён адзначае: «Не, Колас не быў скупы, ён быў па-сялянску ашчадны... Па сваёй натуре Канстанцін Міхайлавіч быў гасцінным чалавек. У яго ўзросце я не ведаю роўных яму па гасціннасці.

прышлі ліхія 1990 гады, сумленныя пісьменнікі ўбачылі сваю бездапаможнасць. Але, да гонару Шамякіна, ён не хаваў праўды. Лічыў яе выратаваннем перад уласным сумленнем. Піша, напрыклад, пра дастаткова негатывную рэакцыю сына Коласа на свае ўспаміны — пры тым, што яны шчыра сябравалі.

З прэрэчаннямі Данілы Канстанцінавіча ў многім быў згодны, але даказваў сваё права менавіта ў дзённіках на суб'ектыўнасць. Ён хацеў падкрэсліць сваю шчырасць. І яму было шкада развітвацца з памяццю пра таго чалавека, якога ён добра ведаў. Чым больш стала гады, тым глыбейшыя ўспаміны — закон псіхалогіі. Акрамя таго, звяртанне да асобы Коласа не выпадковае менавіта ў пераломны, рэвалюцыйны час: у творчасці і лёсе Настаўніка шукае Шамякін апірышча, важнасць уласнай місіі, прыклад чалавечай значнасці на фоне кашмарнай рэчаіснасці перабудовы і развалу вялікай дзяржавы.

Алеся ШАМЯКІНА
Фота дасланы аўтарам

У гасцях у Якуба Коласа, 1949 г.

Праз нейкі час, летам 1982 года, Шамякін, перачытаўшы «Новую зямлю», яшчэ раз пераканаўся ў ім, геніяльнасці твора. Акрамя ўсяго, у ім, сапраўды, шмат таго, што знаёма Івану Пятровічу, хоць час, апісаны ў Коласа, і час, што прыйшоўся на маленства Шамякіна, — розны. Але служба лесніка — бацькі аўтара дзённікаў, у 20—30-я гады мінулага стагоддзя мала чым адрознівалася ад службы Міхала.

У далейшым цэлы блок згадак пра Якуба Коласа прыходзіцца на канец 1980-х гадоў. Непасрэдным штуршком стала святкаванне 80-годдзя з моманту выхаду зборніка Коласа «Песні жалбы»: «Учора праходзіў вечар, прысвечаны 80-годдзю выдання «Песень жалбы». Падзея ў час адраджэння нацыянальнай культуры! Але барацьбіты за гэтае адраджэнне ніяк не зреагавалі на гэтую падзею. З'явілася

самі пісьменнікі пафасна вяшчалі пра нацыянальнае адраджэнне, тым у большы заняпад прыходзіла ўласна мастацкая творчасць, магчымасці яе ўплываць на народную свядомасць.

Пачынаючы вялікую размову пра Коласа, Шамякін тлумачыць, чаму ён, ужо раней напісаўшы ўспаміны пра Настаўніка, зноў вяртаецца памяццю пра яго. Выклікаючы агонь на сябе, Іван Пятровіч лічыць, што пра Коласа не ўсё сказана, таму што з яго зрабілі культ. «Мы, усе, стваралі ідэальны вобраз Песняра, пісалі ікону. А ён быў чалавек звычайны, толькі з божым дарам. З яго, праўда, і пры жыцці, пасля вайны, якраз жа ў той час, калі я сустракаўся з ім (асабліва да смерці Сталіна) стваралі звышчалавека <...> Чалавеку не было і 70, а яго — як у шкарлупіну пасадзілі

Праз Беларусь ваеннымі сцежкамі

Многія пісьменнікі народаў Расіі звязаны ваенным лёсам з рознымі куточкамі нашай краіны. У Беларусі з фашыстамі ваявалі Канстанцін Сіманаў, Аляксандр Твардоўскі, Усевалад Саблін, Міхаіл Матусоўскі, Аляксей Суркоў, Морыс Слабадскі...

Ашалчы Акі.

А хтосьці і навечна застаўся ў беларускай зямлі. Як, напрыклад, камандзір стралковай роты ўдмурцкі паэт і празаік Піліп Кедрэў, які загінуў у лютым 1944 года пад Віцебскам. Пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны I ступені. Сімвалічная назва ў яго паэтычнай кнігі, выдадзенай у Іжэўску ў 1999 годзе, — «Песня на памрэ»...

Цікавым падаецца лёс і франтавога ўрача ўдмурцкай паэтэсы Ашалчы Акі (1898—1973). У Рабоча-сялянскай Чырвонай арміі яна з 20 ліпеня 1941 года. Жанчына, якой было ўжо за сорак, мела сур'ёзны прафесійны вопыт. Таму ёй (сапраўднае прозвішча — Акіліна Рыгораўна Векшына, у 1927 годзе закончыла медыцынскі факультэт Казанскага дзяржаўнага ўніверсітэта) даручылі адказны ўчастак працы — загадваць аддзяленнем таксічнай газава-гангрэознай інфекцыі. Праз паўтара года прызначылі ардынатарам Хірургічнага палявога перасоўнага шпітэля № 571. Медыцынская ўстанова ўваходзіла ў 303-і перасоўны эвакуацыйны пункт 3-й арміі...

Зірнём на баявы шлях гэтага знакамітага вайсковага злучэння, якое ў розныя ваенныя часны ўзначальвалі генерал-палкоўнік Герой Савецкага Саюза Васіль Кузняцоў, генерал арміі Герой Савецкага Саюза Якаў Крэйзер, генерал-лейтэнант Пётр Пшэнінкі, генерал арміі двойчы Герой Савецкага Саюза Павел Батаў, генерал-маёр Герой Савецкага Саюза Піліп Жмачэнка, генерал-лейтэнант Павел Корзун... 3 27 чэрвеня 1943 года да 9 ліпеня 1945 года камандуючы 3-й арміі — генерал арміі Герой Савецкага Саюза Аляксандр Гарбатаў... У такім легендарным вайсковым фарміраванні служыла сціплы ваенны ўрач і зусім нікому не вядомы ў армейскім асяроддзі ўдмурцкі паэт, пісьменніца з няпростым лёсам Акіліна Векшына — Ашалчы Акі...

Разам з 3-й арміяй пісьменніца ваявала ў складзе Беларускага, а пасля — 1-га Беларускага, 2-га Беларускага, 3-га Беларускага франтоў. Разам з арміяй удзельнічала ў Маскоўскай бітве, Бранскай аперацыі, у Беларускай наступальнай аперацыі «Баграціён». Вызваляла Прапойск (сённяшні Слаўгарад на Магілёўшчыне), Гомель, Рагачоў, Жлобін, Бабруйск, Асіповічы, Навагрудак, Ваўкавыск... 83 салдаты і афіцэры арміі былі ўганараваны званнем Героя Савецкага Саюза.

А капітан медыцынскай службы Акіліна Векшына спакойна і сумленна рабіла сваю няпростую справу — змагалася за жыцці тых, хто быў на перадавой, хто атрымліваў самыя цяжкія раненні... Здаралася, што пералівала сваю

кроў, а пасля, зняможаная, станавілася за аперацыйны стол, каб выратаваць жыццё таго байца, хто, на першы погляд, і выжыць не мог... Была Акіліна Векшына ўзнагароджана медалямі: «За баявыя заслугі», «За ўзяцце Берліна», «За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гг.». А прадстаўлялі на ордэн Чырвонай Зоркі... Вось радкі з дакумента за подпісам начальніка Хірургічнага палявога шпітэля № 571 ад 5 сакавіка 1944 года (3-я армія ўжо ваявала з фашыстамі на тэрыторыі Беларусі): «Таварыш Векшына праявіла сябе як урач-энтузіст сваёй справы. Працавала на самых цяжкіх і адказных участках... Сваёй нястомнасцю, самаахвярнасцю ў лядзённі яна выратавала жыцці многім сотням параненых. Неаднойчы здавала сваю кроў для выратавання жыцця параненых. Мае мноства падзячных пісьмаў ад параненых...»

У 1946 годзе Акіліна была дэмабілізавана. Не выключана, што яна зноў прайшла, праехала беларускімі сцежкамі. 3-я армія расфарміроўвалася на тэрыторыі Беларусі.

Прыехала ў родную Удмурцію. І зноў пачала працаваць на медыцынскай ніве. Урачом Алнашскай раённай бальніцы. У 1958 годзе Акіліну Рыгораўну ўзнагародзілі ордэнам «Знак Пашаны», ёй было прысвоена званне заслужанага ўрача Удмурцкай АССР.

А што ж да літаратурнага лёсу ўдзельніцы вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў?.. Як паэтэса вядомасць атрымала ў 1920-я гады. Дарэчы, і тады, і цяпер яна лічыцца першай паэтэсай, якая пісала вершы на ўдмурцкай мове. Нараджэннем сялянска, з вёскі Кузебаева, у 1914 годзе яна атрымала адукацыю ў Карлыганскай Вотскай настаўніцкай школе. Два гады працавала настаўніцай у вёсцы Субаш (па іншых звестках — у вёсцы Кушкет). Гэта на тэрыторыі цяперашняга Татарстана. Пасля яшчэ два гады — настаўніцай у вёсцы Будчымшур-

Пельга Бальшаўчынскага (цяпер — Мажгінскага) раёна Удмурціі. Працавала і ў вёсцы Мамаева Грахоўскага раёна. Пасля закончыла рабочы факультэт у Казані (1921) і толькі затым, у 1927-м, — медыцынскі факультэт Казанскага ўніверсітэта.

Першыя вершы і апавяданні Ашалчы Акі з'явіліся ў друку на старонках удмурцкіх газет «Віль сін» і «Гудыры» ў 1918 годзе. Якраз да 1918 года адносіцца сустрэча настаўніцы і маладой паэтэсы з паэтам і вучоным Кузебаем Гердам... Удмурцкі паэт, празаік, драматург, перакладчык, этнограф, нацыянальны і грамадскі актывіст, ён, маючы за плячыма ўсяго 20 гадоў, равеснік Акіліны, клапатліва збіраў нацыянальны літаратурныя сілы, імкнуўся, чым толькі мог, дапамагчы кожнаму... У 1933 годзе ён трапіў пад каток рэпрэсій, а ў 1937 годзе будзе расстраляны...

У 1925 і 1928 гадах былі надрукаваны першыя паэтычныя зборнікі Ашалчы Акі — «Ля дарогі» і «Пра што спявае вацячка». Чытача ўражвала лірычнасць, задушэўнасць яе верша. Менавіта Ашалчы Акі ці не першай даказала, што і на ўдмурцкай мове магчыма ствараць чароўныя лірычныя шэдэўры, весці сардэчны, душэўны дыялог з чытачом. Пасляслоўе да першай кнігі таленавітай паэтэсы напісаў якраз Кузебай Герда. Прадстаўляючы таленавітага творцу, ён знайшоў і такія словы: «...Яе вершы, быццам кветкі, раскіданыя ў розных мясцінах, сустракаліся ва ўдмурцкіх часопісах і газетах. Хаця і былі яны раскіданы, усё адно звярталі на сябе нашу ўвагу. Адночы прачытаеш — хочацца чытаць далей яшчэ і яшчэ. Прачытаеш іх — быццам ідзеш па родным квітнёчым полі... Ашалчы Акі піша не толькі пра сябе, яна піша пра ўсіх удмурцкіх жанчын. Скрозь яе вершы, як скрозь адчыненае акно, узіраешся ў сэрцы дзяўчат-удмуртак... Ашалчы Акі... адкрыўшы сваё сэрца насцеж, каб усе бачылі ў ім усё, адкрывае перад намі сэрцы многіх тысяч удмурцкіх жанчын... Калі б яна змагла, яна квітнела б у жыцце сінімі-сінімі васільковымі кветкамі! Стала б звонкай чыстай крыніцай, вада якой журчыць з-пад гары і цякла б яна ў вёдры ўдмурцкіх жанчын!..»

А ў 1933 годзе маладую жанчыну, яракага творчага чалавека, пачалі крытыкаваць. Па сутнасці, яна і сама адыходзіць ад літаратуры, яе захапіла медыцына. Яна займаецца афтальмологіяй, змагаецца з захворваннем трахомай. Абышла сотні ўдмурцкіх вёсак. Некалькі разоў ездзіла ў Маскву і Казань для ўдасканалвання па спецыяльнасці... Так што час забіраў яе цалкам дзеля іншай канкрэтнай справы. Ды яшчэ яна бачыла, што ў 1930-я гады патрэбны былі іншыя вершы — ударныя, баявыя, палітычна вывераныя. Таму і перастала пісаць. А Кузебай Герду абвінавчваюць у стварэнні неіснуючай падпольнай арганізацыі «Сафін» («Саюз вызвалення фінскіх народаў»). Арыштоўваюць

іншых яркіх літаратараў. У тым ліку — і роднага брата Акіліны паэта Айва Іві. У лютым 1933 года арыштавалі і Ашалчы Акі. Абвінавачвалі ў тым, што падтрымлівае сувязь з буржуазнымі нацыяналістамі. Праўда, пашчасціла. Праз тры месяцы выпусцілі на волю... А ў 1937 годзе арыштавалі зноў. Абвінавачвалі ўжо ў тым, што некалі з братам І. Векшыным стварыла ў Грахове контррэвалюцыйную арганізацыю. Праз некаторы час выпусцілі... Новага арышту яна чакала ажно да чэрвеня 1941 года... 23 чэрвеня яе выклікаюць у райвыканкам і абвешчваюць, што прызначаюць галоўным урачом, паколькі папярэдняга галоўнага ўрача мабілізавалі на фронт. А праз дзве гадзіны пазванілі і запатрабавалі тэрмінова прыйсці ў ваенкамат. Так што галоўным урачом Алнашскай бальніцы яна пачала толькі дзве гадзіны... У святдомасці была адна думка: «Паколькі прызваваюць на фронт, значыць, давяраюць...»

...Як адступленне... З характарыстыкі начальніка шпітэля ад 19 мая 1945 года: «Тав. Векшына... прыгожай душы чалавек і добры таварыш... сціплы ўрач-патрыёт». Вельмі цёплыя і зусім не афіцыйныя словы... Ёй давяралі праз усю вайну...

Калі прыйшоў іншы час, старыя таварышы, тыя, хто памятаў Ашалчы, і моладзь, якая ведала пра яе, звярталіся да паэтэсы з просьбай вярнуцца да творчай працы. Але вельмі ўжо балючым быў колішні адыход ад шчырага, руплівага служэння роднаму слову, роднай удмурцкай нацыянальнай культуры, каб вольна пагадзіцца, а на самай справе — разварушыць балючыя старыя раны... Пасля 1956 года Ашалчы Акі напісала некалькі апавяданняў для дзіцячага чытача. У творчым багажы ўдмурцкай пісьменніцы — і пераклады паэтычных твораў Аляксандра Сяргевіча Пушкіна, Гейнэ...

У 1987 годзе ў вёсцы Алнашы быў адкрыты Дом-музей Ашалчы Акі. У 1994 годзе ўрад Удмурцкай Рэспублікі заснаваў Удмурцкую нацыянальную літаратурную прэмію імя Ашалчы Акі. У 1998 годзе быў выдадзены зборнік вершаў адной з пачынальніц удмурцкай нацыянальнай літаратуры на ўдмурцкай і ў перакладзе на рускую мову — «Каралі». З гэтага ж года ўдмурцкі жаночы часопіс пачаў называць «Ашалчы»...

Пошук беларускіх слядоў, сведчанняў аб франтавой службе ўдмурцкай паэтэсы ў Беларусі, на ўсіх трох Беларускіх франтах можна і варта прадоўжыць. Ашалчы Акі па меры сіл і часу шмат перапісвалася са сваімі блізкімі, сяброўкамі па вучобе і працы... Магчыма, паэтэса расказвала пра свой беларускі час і ў эпістэлях пасляваенных гадоў... Трэба было б і перакласці паэтычныя творы Ашалчы Акі на беларускую мову — у знак памяці пра тое, што гэтая яркая асоба была сярод удзельнікаў вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у 1943—1944 гады...

Кастусь ЛЕШНІЦА

з пошты «ЛіМа»

Як папулярызаваць кнігу?

Уважліва сачу за рознымі мерапрыемствамі, звязанымі з прадстаўленнем кнігі. Звычайна — па старонках «Літаратуры і мастацтва», часам нешта знаходжу ў сацыяльных сетках... Бачу, што асноўная колькасць кніжных выставак, фестываляў праходзіць у Мінску. І тое, што, напрыклад, на галоўную выставку кніг краіны ў сакавіку трапляе некалькі дзясяткаў тысяч чалавек — гэта не ўся краіна. І ўвогуле такіх мерапрыемстваў шырокага характару не дужа і шмат.

На памяці — фестываль «Кніжныя сустрэчы ў Мірскім замку». У гарадскі пасёлак Мір на пляцоўку музея «Замкавы комплекс "Мір"» прыехала даволі шмат выдаўцоў і пісьменнікаў. Былі аўтары цікавых кніг не толькі з Беларусі, але і з іншых краін. Сярод сталоў, якія былі застаўлены кнігамі ад розных выдавецтваў, хадзілі вядомы тэлевізійны журналіст Мікалай Ефімовіч, «пясяяр» Уладзіслаў Місевіч, пісьменнікі Алесь Бадак і Віктар Шніп, краязнаўца і выдавец Віктар Хурсік... Уражлівы кніжны дзень

атрымаўся для наведвальнікаў музея!

З друку ведаю пра розныя фестывалі дзіцячага чытання ў Коласаўскім музеі ў Мінску. Назва аднаго з іх — «Міхасёвы прыгоды» — уражвае, напамінае пра надзвычай цікавы і легендарны твор Якуба Коласа.

Чаму такія маштабныя фестывалі ладзяцца ў асноўным у Мінску? Свята кніжнікаў у Мірскім замку — выключэнне. Мяркую, што адказ даволі просты. Самім выдавецтвам не пад сілу арганізацыя вялікіх мерапрыемстваў. Як і ў

рэгіёнах толькі адной раённай бібліятэцы ўзяцца за такі фестываль — гэта значыць сабраць самі бібліятэкарам, некалькім дзесяткам чытачоў (часцей гэта будуць школьнікі і іх настаўнікі), ды і пісьменнікаў са сталіцы ці абласнога цэнтра можна выцягнуць не так і шмат. Чаму б фестывалі ў рэгіёнах не рабіць рэспубліканскага маштабу, у межах пэўнай праграмы, якую будуць арганізоўваць як мінімум тры ўладныя структуры — міністэрствы інфармацыі, культуры, адукацыі. Гэта ж відавочна, што высокая

культура чытання ў грамадстве, увага да папяровага выдання патрэбны не толькі тым, хто займаецца вытворчасцю кнігі.

І адрасы ў такіх фестываляў маглі б быць звязаны з гарадамі, да якіх прыцягнута найбольшая ўвага з пункту гледжання іх сацыяльна-эканамічнага развіцця — размова пра Оршу, Барысаў, Бабруйск, Полацк, Маладзечна, Ліду... Няўжо і нашы пісьменнікі не загарэліся б гэтымі ініцыятывамі?!

Валеры ПАНАСЮК,
г. п. Карэлічы,
Гродзенская вобласць

Віцебскай мастацкай школе прысвячаецца...

Напрацоўкі і мастацкі працэс на Віцебшчыне абмяркоўвалі на прэс-канферэнцыі «Духоўнасць нацыі ў мастацтве: спадчына і новыя практыкі мастакоў Віцебскага рэгіёна», якая сабрала творцаў і мастацтвазнаўцаў у ДOME прэсы.

Віцебская арганізацыя Беларускага саюза мастакоў існуе болей як 50 гадоў — свой юбілей яна адзначыла ў 2020 годзе. Натуральна, рэгіён мае нашмат большую гісторыю мастацтва і яго практык, хоць пра пункт адліку, пачатак жывога творчага жыцця ў гэтых мясцінах гаварыць складана — гісторыкі, спецыялісты сферы схіляюцца да розных варыянтаў. Прынамсі, на працягу XX стагоддзя віцебскія аўтары зрабілі шмат не толькі для беларускага выяўленчага мастацтва, але і для светлага, да таго ж неаднойчы спрабавалі аб'яднацца.

Мастацтвазнаўца, першы намеснік старшыні БСМ Наталля Шаранговіч падкрэсліла, што грамадскае аб'яднанне актыўна падтрымлівае віцебскіх мастакоў і практыкі, якія тры праводзяць у абласным цэнтры:

— Віцебшчына мае цудоўныя традыцыі, якія склалі аснову, як лічым, ледзь не ўсяго новага беларускага мастацтва. Гэта надзвычайны рэгіён у плане творчасці, у плане таго, як мастакі ставяцца да традыцый і якія інавацыі сёння прапаноўваюць. Яшчэ ў 1970—1980-я гады там пачало ўтварацца вельмі шмат новых суполак мастакоў, якія спрабавалі вярнуцца і развіваць

Васіль Васільеў «Абмыванне ног» (з серыі «Іерусалім. Гарачыня і холад Адвечнага Горада»), 2021 г.

традыцыі Казіміра Малевіча і ўвогуле ўсёй віцебскай школы. Можна згадаць творчае аб'яднанне «Квадрат», шматгадовы выставачны праект «Абстракт»... Тое, што сёння вельмі актыўна працуе Віцебскі цэнтр сучаснага мастацтва, тое, што там адкрыты адзін з самых цікавых у Беларусі інтэрактыўных музеяў, прысвечаных Віцебскай мастацкай школе, гаворыць само за сябе. Гэта лагічна і натуральна.

Віцебскія аўтары гатовы эксперыментавалі, упэўнена Наталля Шаранговіч. Тут гаворка не толькі пра моладзь, якая, як правіла, заўсёды адкрыта да новага, — сталыя мастакі ўпэўнена рухаюцца наперад. Так, намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў згадала імёны знаных майстроў Васіля Васільева, Валянціны Ляховіч і Наталлі Лісоўскай. Не падтрымаць адметныя творчыя ініцыятывы, напоўненыя духам наватарства, немагчыма, таму БСМ, апроч іншага, заўсёды запрашае віцябчан да ўдзелу ў сталічных і рэспубліканскіх праектах.

— Што тычыцца самога Віцебска, то выстаўкі нашых мастакоў праходзяць у сценах абласнога краязнаўчага музея, Арт-цэнтра Марка Шагала, Цэнтры сучаснага мастацтва, а таксама на новай пляцоўцы «Піраміда», — працягвае Віктар Мікалаеў, старшыня Віцебскай арганізацыі БСМ. — У аўтараў ёсць вельмі шмат магчымасцей, каб раскрывацца і развівацца. Ды не толькі ў абласным цэнтры — у рэгіёне дзейнічаюць свае

творчыя аб'яднанні. Мастакі Віцебшчыны рэгулярна выстаўляюць свае работы ў Мінску і іншых абласцях або за межамі краіны. Плён іх працы высока ацэньваецца глядачамі і мастацтвазнаўцамі.

Нельга абысці ўвагай і брэндавыя практыкі абласнога краязнаўчага музея «Віцебскі мастак» і «Віцебская акварэль», якія праходзяць у філіяле «Мастацкі музей». Яго старшы навуковы супрацоўнік Алена Крывенькая расказала, што сёлета музейныя пляцоўкі рыхтаваліся да правядзення мерапрыемстваў у рамках XI Форуму рэгіёнаў Беларусі і Расіі. Перад арганізатарамі стаяла задача дакладна паказаць творчасць мясцовых аўтараў, таму экспазіцыі атрымаліся разнастайныя. Так, яны ўключалі экспанаты з музейных фондаў, а таксама работы сучаснікаў, якія супрацоўнічаюць з установай культуры.

— Выстаўкі, якія арганізуюцца напярэдадні міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар», — візітка горада. Яна прыцягвае ў шэрагі знаўцаў мастацтва і пастаянных жыхароў горада, і тых, хто прыехаў у госці. Між іншым, згаданыя практыкі запрабаваны ў тым ліку як выязныя выстаўкі. Цяпер «Віцебскі мастак» прадстаўлены ў Геленджыкскім гісторыка-краязнаўчым музеі, працуе выстаўка ў культурна-выставачным цэнтры «Вернісаж» (Кемераўская вобласць). Тым часам «Віцебская акварэль» экспанавалася ў Пскоўскім дзяржаўным аб'яднаным гісторыка-архітэктурным і мастацкім музеі-запаведніку, у прыватнасці ў Паганкіных палатах. А цяпер наша экспазіцыя «Маэстра Фелікс Гумен. Віцебская акварэль» працуе ў Ізборску. Упэўнена, такія практыкі робяць наш горад на карце прыцягальным, яркім і неадназначным.

Што да новых выставак у Беларусі, то ў Полацку можна пазнаміцца з экспазіцыяй «4-63. Жывапіс», заўважыў Алег Ладзісаў, галоўны захавальнік Нацыянальнага цэнтры сучаснага мастацтваў. Праект прысвячаецца 35-годдзю з дня ўтварэння творчага аб'яднання «4-63», створанага ў 1989 годзе на базе Полацкай карціннай галерэі дзякуючы ініцыятыве мастакоў Галіны Васільевай, Васіля Васільева, Аляксандра Канавалава і Алега Ладзісава. Праіснавала суполка не болей за тры гады. Сёння глядач мае магчымасць пазнаёміцца з творчымі канцэпцыямі кожнага з аўтараў.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Творы Алега Ладзісава.

Расфарбуй сваё жыццё

Персанальная выстаўка Фёдара Бажына «Пункт адліку» працуе ў мастацкай галерэі ДК. Серыя паласатых карцін уступае ў дыялог з «манахромным» уяўленнем жыцця. Кожная лінія сімвалізуе пэўны этап духоўнага развіцця чалавека і падкрэслівае індывідуальнасць асобы. Аўтар выступае супраць чорна-белага погляду на рэчаіснасць і абараняе права чалавека самастойна выбраць колер свайго жыцця.

Праект прасякнуты глыбокім сімвалізмам: сем колераў вясёлкі, сем смяротных грахоў, сем дабрачыннасцяў і сем дзён тыдня. Гэты адметны і важны кірунак творчасці Фёдара Бажына з'явіўся ў 2018 годзе. Больш раннія работы аўтара можна аднесці да экспрэсіянізму, сюррэалізму і абстракцыі.

Фёдар Бажын нарадзіўся ў Брэсце, скончыў Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт. Мастак-самавучка зацікавіўся жывапісам толькі ў 25 гадоў, аднак хутка выйшаў на адзін узровень з прафесіяналамі. Кожны год прымае ўдзел у мастацкім праекце «Усе разам» (г. Брэст), удзельнічаў у выстаўцы *Brest art community BOLT* (г. Мінск). Займаў першыя і прызавыя месцы на міжнароднай выстаўцы-конкурсе сучаснага мастацтва *Russian Art Week* у Італіі, Кіпры і Мінску. Работы аўтара знаходзяцца ў прыватных калекцыях у Беларусі, Расіі, ЗША, Кітаі і Ганконгу.

Серыя работ «Пункт адліку» — гэта візуальнае адлюстраванне грамадскага ўяўлення жыцця ў выглядзе «зебры». У традыцыйным разуменні чорныя палосы змяняюцца белымі, дзе чорны колер

адказвае за цяжкасці і выпрабаванні, а белы — за шчасце, гармонію і радасць. Аднак Фёдар Бажын паказвае жыццё як шматгранную, складаную з'яву, якую ніяк немагчыма адлюстравалі з дапамогай аднаго-двух колераў. Мастак разважае пра пераходныя этапы ў жыцці чалавека, кароткачасовыя перыяды, што таксама моцна ўплываюць на развіццё і станаўленне асобы.

У экспазіцыі прадстаўлены творы з 2017 да 2024 года. З ранніх работ можна ўбачыць «Звярынец» (2017), выкананую ў стылі «абстракцыя». Карціна

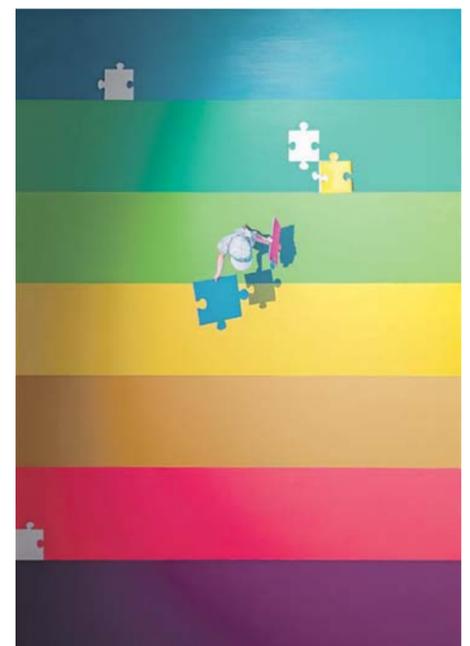
«Заліўка», 2021 г.

з'яўляецца пераможцам на конкурсе-выстаўцы «Тыдзень расійскага мастацтва» на Кіпры і ў Рыме (2018). Рознакаляровыя работы з серыі «Палосы жыцця» на першы погляд вельмі падобныя. На карцінах захаваны адзіны прынецп — яркі паласаты фон, які сімвалізуе розныя этапы жыцця. Сем палос неабавязкова павінны паўтараць колеры вясёлкі. Для кожнага сюжэта аўтар падбірае пэўную колеравую гаму. На карціне «Плывец № 2» (2020) пераадолюе сем розных этапаў жыцця, з ім адбываецца сем новых трансфармацый, але папярэдні досвед цягнецца за героем тонкімі каляровымі хвалямі. Выбраная палітра не адлюстроўвае настрой канкрэтнага перыяду. А мастак не дае падказак, які настрой нясуць у сабе гэтыя яркія насычаныя палоскі.

Карціна пад лаканічнай назвай «№ 3» паказвае адваротную сітуацыю, дзе чалавек зафарбоўвае свае палоскі жыцця белым колерам, быццам сціраючы негатыўныя ўспаміны, каб даць месца новым прыемным хваляванням. Працілеглы сэнс трансліруе твор «Заліўка»: лірычны герой размалёўвае чорна-белую паўсядзённасць у яркі колеры.

З гэтай жа серыі прыцягваюць увагу работы «Пазлы» (2024) і «Латы» (2021), якія паказваюць магчымасць кожнага змяніць сваё жыццё, літаральна сабраць яго па кавалачках і атрымаць той вынік, якім дакладна будзеш задаволены.

У «Палосах жыцця» прысутнічаюць пераважна жоўты, сіні, ружовы, зялёны, блакітны і фіялетавы колеры. Але мастак не адмаўляецца ад чорнага і белага, бо таксама лічыць іх важнымі адценнямі чалавечага жыцця.

«Пазлы», 2024 г.

Адрозніваюцца ад папярэдніх работ карціны з серыі «Кропкі». «У сваіх кропкавых работах я паказваю, што людзі складаюцца з адных і тых жа элементарных часцінак, аднак індывідуальныя асаблівасці пры ўзаемадзеянні такіх часцінак-кропак могуць прывесці да розных вынікаў», — адзначае аўтар. Работа над серыяй пачалася ў 2022 годзе. На дадзены момант «Кропкі» налічваюць пяць твораў.

Выстаўка «Пункт адліку» працуе да 20 кастрычніка.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА

Аб'яднаныя рытмам

П'есы савецкага драматурга Міхаіла Хейфеца заўсёды былі папулярнымі сярод глядачоў любога ўзросту і прафесіі. Гэтыя гісторыі блізкія кожнаму: аб простых людзях, іх пачуццях і жыццёвым шляху. Недарэмна ў гэтым годзе п'еса аўтара пастаўлена аж на дзвюх беларускіх сцэнах — у Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы («Бясконца гісторыя») і ў Беларускаім дзяржаўным маладзёжным тэатры («Рок-н-рол на захадзе»). Агульны сюжэт, але розная атмасфера, героі, настрой...

Пра пастаноўку «Рок-н-рол на захадзе» ў Маладзёжным тэатры можна прачытаць у артыкуле Ларысы Цімошык «Адлюстраванне жыццялюбства» («ЛіМ», № 27, 19.07.2024). Тут жа больш падрабязна разгледзім спектакль рэжысёра-пастаноўшчыка Сяргея Кулікоўскага ў супрацоўніцтве з харэографам Дзінай Юрчанка.

На камернай сцэне Купалаўскага тэатра Ён і Яна спрабуюць пераадолець адзіноцтва, нягледзячы на сталы ўзрост і ўжо дарослых дзяцей. Знайсці сябе і адно аднаго ім дапамагае танец. Ён — непаваротлівы буркун, а Яна не можа прызнаць адсутнасць слыху і пачуцця рытму. Аднак гэтыя цяжкасці не перашкаджаюць адзінокім людзям верыць у сябе і працягваць пошукі ўласнага шчасця. Сустракаюцца яны ў танцавальнай групе. Ён хутка пакідае заняткі — вырашае займацца самастойна па кнізе. А Яна завальваецца ў яго кватэру як дамоў і патрабуе вярнуцца, бо іншага партнёра знайсці не змагла. Так і пачынаецца кранальная, крыху наіўная гісторыя кахання, дзе ў пошуках звычайнай чалавечай цёпліны сустраліся двое.

На першы погляд — банальны рамантычны сюжэт з прадказальным развіццём падзей. Але галоўны акцэнт у спектаклі не на каханні, а на доўгім шляху да

яго. Абодва героі ўжо сталыя, дастаткова паспяховыя людзі, маюць дзяцей і ўнукаў. Што ж яшчэ патрэбна для поўнага шчасця? П'еса Міхаіла Хейфеца паказвае даволі распаўсюджаную сітуацыю: калі ўсяго дасягнуў у жыцці — самота пачынае паглынаць з галавой...

Спектакль у пастаноўцы Сяргея Кулікоўскага атрымаўся вельмі ўтульны і па-асабліваму цёплы, а камерная сцэна на дзве гадзіны аб'яднала глядачоў з героямі п'есы. Лёгкае, гумарыстычнае гісторыя сама па сабе прыцягвае ўвагу, але ігра акцёраў надае спектаклю пэўную долю драматызму. Галоўныя ролі выконваюць Уладзімір Рагаўцоў у пары з Тамарай Нікалавай-Апіёк і Аляксандр Пашкевіч са Святланай Гусаравай. Розныя акцёры — розная атмасфера, а яшчэ добрая нагода паглядзець пастаноўку некалькі разоў, каб убачыць гісторыю праз прызму розных характараў і пачуццяў.

«Бясконца гісторыя» Купалаўскага тэатра вучыць смеласці і веры ў сябе. Часам не мы няправільныя, а агульнапрынятыя звычэй не падыходзяць нашаму сэрцу. Ёсць у жыцці моманты, калі, нягледзячы на ўзрост, сацыяльны статус і здольнасці, трэба зрабіць «крок не па правілах», і тады захад сонца стане не фіналам, а прыгожым пейзажам, на фоне якога так прыемна танцаваць.

Дарэчы, танец з'яўляецца чырвонай ніткай пастаноўкі, што звязвае адну сцэну з другой. Быццам кропка (ці шматкроп'е), танцавальныя паўзы расстаўляюць акцэнты, змяняюць настрой сцэны, адлюстроўваюць тое, што немагчыма выказаць словамі. Танцуюць у пары Ілья Крук, Анатоль Нікішын, Артур Цыцура, Марыя Калесніковіч, Марыя Аўтушка, Таццяна Гулевіч. У адной са сцэн з'яўляецца скрыпач Генадзь Вешнякоў з лірычнай кампазіцыяй, якая стала пачаткам нясмелага, але светлага пачуцця. Танец саміх галоўных герояў глядачы ўбачаць толькі ў канцы, калі імкненне да мары пераможа страх памыліца.

Сяргей Кулікоўскі з'яўляецца і мастаком спектакля. Мінімум дэкарацый, сціплае адзенне для Яго, яркае і экзатычнае — для Яе. Кожная дэталі падкрэслівае асабісты характар герояў, ігра сваю важную ролю. Музыкальнае суправаджэнне пастаноўкі адрозніваецца ад арыгінальнага твора. Сам рэжысёр прызнаўся, што спецыяльна замяніў яскравы рок-н-рол на прывабную лацінаамерыканскую мелодыю. Гэта змяняе агульны настрой пастаноўкі, надае дзеянню герояў мяккасці, цёпліны, а прыглушанае святло стварае інтымную атмасферу для двух адзіноцтваў.

Такія цёплыя меладраматычныя пастаноўкі сагрэюць у дажджлівыя восеньскія дзенькі. «Бясконца гісторыя» паказвае, што ўзрост і сацыяльны статус не маюць значэння, калі ёсць сапраўдная мары. І добра, калі гэтую мару можна падзяліць з добрым чалавекам, які глядзіць з вамі ў адзін бок.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА

Цяпер — народны!

На базе Смаргонскага раённага цэнтра культуры працуе тэатр «СМОЛТ». Важнай падзеяй для яго стала прысваенне тэатру звання «Народны».

Як жа з'явіўся калектыў? «Падчас пандэміі людзі засядзеліся дома. Гэта быў вельмі цяжкі перыяд, але ён многіх згуртаваў. Так, смаргонцы знайшлі спосаб выйсці з напружанасці. Аднадзямці змаглі сабрацца разам, каб тэатральнае жыццё нашага раёна не спынілася. Людзей аб'яднала актыўная жыццёвая пазіцыя і жаданне ствараць вакол сябе прыгожае і цікавае», — так кажа кіраўнік «СМОЛТа» Вольга Сямёнава.

У складзе калектыву — смаргонцы рознага ўзросту і розных сфер дзейнасці. Прафесійна займаецца тэатрам толькі яго кіраўнік — дыпламаваны рэжысёр-пастаноўшчык тэатральных і масавых прадстаўленняў Вольга Сямёнава. Сёння ў трупце налічваецца 21 чалавек. І гэта не мяжа. Тут заўсёды рады новым талентам. Самі ж акцёры лічаць, што «СМОЛТ» — гэта не проста тэатр, гэта частка іх жыцця, якой яны прысвячаюць увесь вольны час.

У творчай скарбонцы калектыву налічваецца каля 15 спектакляў, літаратурна-драматычныя кампазіцыі, шматлікія тэатралізаваныя замалёўкі. Сцэнарый пастановак імкнуча ствараць самі. У гэтай справе большую частку працы на сябе бярэ, вядома, сам кіраўнік, але кожны ўдзельнік можа зрабіць свой унёсак.

Папулярнасцю ў смаргонскіх глядачоў карыстаюцца традыцыйныя навагоднія спектаклі «СМОЛТа» «Марозка» і «Падарунак Дзеду Марозу», разлічаныя не толькі на дзіцячую публіку, але і на дарослую. Не першы год яны суправаджаюцца аншлагамі. А гэта, безумоўна, найлепшая ўзнагарода для акцёраў. У планах тэатра — падарунак смаргонцам да Новага года — арыгінальная пастаноўка па матывах казкі «Шчаўкунок».

Сур'езная праца, якая не пакінула абыякавым глядачоў, — спектакль «Прабачэнне». Над сцэнарыем, дэкарацыямі, касцюмамі, святлом і музыкай працаваў увесь творчы калектыў. У пастаноўцы прадумана ўсё: ад прадметаў побыту да гукаў і ценяў.

Калектыў падчас выступлення.

Ацаніць талент народнага тэатральнага калектыву «СМОЛТ» смаргонскі глядач можа і падчас правядзення раённых мерапрыемстваў. Напрыклад, падчас святкавання Дня Незалежнасці артысты выступалі з тэатралізаванай замалёўкай, 3 жніўня ўдзельнічалі ва ўрачыстым адкрыцці мемарыяльнага комплексу па лініі супрацьстаяння ў Першую сусветную вайну ў горадзе Смаргоні. Акрамя гэтага, тэатр прымае ўдзел у конкурсах розных узроўняў, дзе займае ганаровыя месцы.

Ілона СМАГУР
Фота даслана аўтарам

Эталонная Паўлінка

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы славіцца тым, што вельмі адказна і клопатліва ставіцца да сваіх традыцый. Большая частка з іх звязана з легендарным спектаклем «Паўлінка»: ён на працягу 80 гадоў адкрывае і закрывае кожны сезон у Купалаўскім тэатры, ён жа з'яўляецца «школай» для ўсіх маладых артыстаў. Кожны новы акцёр абавязкова пачынае свой творчы шлях з ролі гасця ці гасці Паўлінкі, а галоўная роля ў пастаноўцы — заветная мары любой юнай актрысы. Паказ гераіні — складаная задача, бо і сам вобраз Паўлінкі складаецца з вялікай колькасці дробязей: асаблівы ўнутраны настрой, які перадае ўсе грані характару беларускі, добрае ўменне танцаваць і выдатны голас. Менавіта такія даныя былі ў першай выканаўцы ролі Паўлінкі, якая стала ўзорам для ўсіх будучых артыстаў, — Раісы Кашэльнікавай.

Раіса Мікалаеўна Кашэльнікава нарадзілася 16 верасня 1904 года ў вёсцы Баршчоўка Хойніцкага раёна. З самага дзяцінства мела схільнасць да паэзіі і тэатра, удзельнічала ў аматарскіх школьных спектаклях і спявала народныя песні. У 1923 годзе скончыла педагагічны тэхнікум і паступіла ў Беларускаю драматычную студыю ў Маскве. Праз тры гады трапіла ў трупу БДТ-2 у Віцебску, у якім служыла да 1939 года, пасля чаго перайшла ў БДТ-1 — будучы Купалаўскі.

У гэтым тэатры артыстка стварыла безліч яркіх і запамінальных вобразаў, але найбольшую вядомасць ёй прынесла вобраз роля Паўлінкі. Увасобіць вобраз гэтай смэлай і шчырай дзяўчыны дапамагаву сам Янка Купала, аўтар п'есы і добры сябар артыстаў БДТ-1. Для Кашэльнікавай, з улікам яе вакальных здольнасцей, кампазітар Яўген Цікоцкі напісаў музыку, пад якую спявае Паўлінка. Менавіта таму дагэтуль усе выканаўцы ролі Паўлінкі абавязаны ўмець браць саў другой актавы. Падчас Вялікай Айчыннай вайны, калі трупа БДТ-1

знаходзілася ў Томску, Раіса Кашэльнікава разам з іншымі артыстамі ў складзе тэатральнай брыгады ездзіла са спектаклямі па лініі фронту, каб падтрымаць байцоў. Там жа, у Томску, Леў Літвінаў паставіў сваю «Паўлінку», якую мы добра ведаем і любім цяпер, і менавіта Раіса Кашэльнікава стала першай выканаўцай ролі ў абноўленым спектаклі. Дзевятнаццацігадовую Паўлінку яна сыграла ў сорок гадоў, але розніца ва ўзросце не перашкодзіла Кашэльнікавай стаць эталоннай Паўлінкай; болей за тое — артыстка іграла гэтую ролю яшчэ дзевяць гадоў.

На працягу 40 гадоў не пераставала радаваць глядачоў Купалаўскага тэатра сваім майстэрствам і здзіўляць новымі вобразамі. Талент, дысцыпліна, імкненне да самаўдасканалення і высокі прафесіяналізм дазволілі ёй стаць жывой легендай тэатра, увайсці ў яго гісторыю і заслужыць званне народнай артысткі БССР. Раіса Мікалаеўна пайшла з жыцця 29 лістапада 1980 года, але і сёння памяць аб ёй жыве ў Купалаўскім.

Дар'я ТАЛАЛАЕВА
Фота даслана аўтарам

Дарогу талентам!

Мінулы тыдзень быў адзначаны не толькі адкрыццём і першымі канцэртамі фестывалю мастацтваў «Беларуская музычная восень» — у Беларускй музычнай філармоніі выступіў Маладзёжны беларуска-расійскі сімфанічны аркестр. Канцэрт прымеркаваў да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 25-годдзя з моманту падпісання дагавора аб стварэнні Саюзнай дзяржавы. Чым азнаменавалася падзея?

Новы склад

Маладзёжны беларуска-расійскі сімфанічны аркестр быў створаны яшчэ ў 2008 годзе Пастаянным камітэтам Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі. Мэты, да якіх імкнуліся арганізатары, — павышэнне прафесійнага ўзроўню ўдзельнікаў калектыву, а таксама набывццё імі вопыту аркестравага выканальніцтва і канцэртных выступленняў. Такім чынам аб'ядноўваліся на маганнях па падтрымцы творчай актыўнасці і ініцыятывы таленавітай моладзі Рэспублікі Беларусь і Расійскай Федэрацыі. У розныя гады з аркестрам працавалі майстры сваёй справы — дырыжоры з дзвюх дзяржаў. Між тым у яго склад уваходзілі юныя выканаўцы, якія вырашылі звязаць сваё жыццё з музыкай. Са сваімі праграмамі калектыву паспеў наведаць самыя розныя гарады Саюзнай дзяржавы, а таксама Вялікабрытаніі, Германіі, Італіі, Чэхіі... Аднак праз пэўны час яго дзейнасць была прыпынена.

І вось, пасля даволі працяглага перапынку, Маладзёжны беларуска-расійскі сімфанічны аркестр аднавіў актыўную працу. Восенню 2023 года яго ўзначаліў Юрый Башмет, прафесар, народны артыст СССР, народны артыст Расійскай Федэрацыі, Герой Працы, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, чатырох Дзяржаўных прэмій РФ і прэміі «Grammy». Два канцэрты пад яго кіраўніцтвам прайшлі летась у Дзяржаўным акадэмічным Малым тэатры Масквы і галоўнай зале Белдзяржфілармоніі.

Абнавіўся і склад калектыву: у яго ўвайшлі 90 адораных маладых музыкантаў з Расіі і Беларусі, якія прайшлі конкурснае праслухоўванне і сталі яго паўнапраўнымі ўдзельнікамі. Так, яны аб'ядналіся, каб спачатку прайсці разам, безумоўна, складаны рэпетыцыйны перыяд, наведаць майстар-класы ад вядучых педагогаў, а потым выступіць з вялікімі канцэртамі.

Першыя гастролі абноўленага складу Маладзёжнага беларуска-расійскага сімфанічнага аркестра адбыліся на мінулым тыдні — і іх сапраўды можна назваць адным з ключавых сёлетніх мерапрыемстваў Саюзнай дзяржавы ў галіне маладзёжнай культурнай палітыкі. Канцэрты прайшлі пры падтрымцы Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы, Міністэрства культуры Расійскай Федэрацыі і Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Так, спачатку калектыву выступіў у Маскве — на сцэне Вялікай залы дзяржаўнай кансерваторыі імя П. І. Чайкоўскага. У якасці саліста — знакаміты п'яніст, лаўрэат міжнародных конкурсаў Аляксей Мельнікаў. Другой пляцоўкай стала Вялікая зала філармоніі беларускай сталіцы. За фартэпіяна — салістка філармоніі Алена Навуменка. За дырыжорскім пультам абодвух канцэртаў унікальнага аркестра быў яго мастацкі кіраўнік і дырыжор Юрый Башмет.

Прыярытэт — майстэрства

Перад канцэртамі ў Мінску, які прайшоў 5 кастрычніка, маэстра Юрый Башмет падзяліўся думкамі наконт дзейнасці Маладзёжнага беларуска-расійскага сімфанічнага аркестра.

— Радасна ўсведамляць, што выступленні Маладзёжнага аркестра становяцца традыцыяй, і мы сустраляем невыпадкова, — адзначыў Юрый Абрамавіч. — Таму бачу будучыню — моладзь расце, развіваецца. Вельмі шмат новых асоб і з расійскага боку, і з беларускага. Музычнае мысленне ў нас грунтуецца на адным і тым жа, ды інструментальная школа агульная. Галоўнае, каб сёння маладыя музыканты разумелі сваю ролю. Важныя ўменні — суіснаваць на сцэне і падладжвацца адно аднаго. Яны робяць людзей значна лепей. Між тым я не бачу паміж рабяткамі асаблівай канкурэнцыі, хоць гэтым разам на рэпетыцыях было мала часу, каб гэта заўважыць. Склад аркестра атрымаўся вельмі добры.

Юрый Башмет упэўнены, што музыка здольна аб'ядноўваць, хоць, прынамсі, Расія і Беларусь ніколі не раз'ядноўваліся: — Вядома, у кожнай краіны ёсць асаблівасці і інтэрэсы, але ў асноўным мы ва ўсім сыходзімся. Зноў жа — класічная музыка і школа ў нас адзіная. Аднак, відаць, на такой музыцы ляжыць вялікая адказнасць — ад яе залежыць жыццё ўсяго чалавецтва. Усе сапраўдныя творцы шукаюць, звяртаюцца да пэўнай боскай ноткі, і, магчыма, у кагосьці атрымліваецца дасягнуць

вяршыні. Класічная музыка будзе існаваць, пакуль жыве чалавек, пакуль яго душа мае патрэбу ў ёй. Аднак шмат залежыць ад выканальніка. Калі вы першы раз прыведзеце сваё дзіця на канцэрт класічнай музыкі, а выканаўцы сыграюць фармальна, без захаплення, без імправізацыі, то гэты канцэрт можа стаць для дзіцяці першым і апошнім у жыцці. Захапіць слухача — наша задача.

Паводле слоў маэстра, Маладзёжны беларуска-расійскі сімфанічны аркестр — сімвал духоўнага адзінства Расіі і Беларусі. Калектыву рыхтуюць вялікую будучыню — з новымі праграмамі і пашырэннем гастрольнай геаграфіі.

Тым часам Марыяна Шчоткіна, кіраўнік прадстаўніцтва Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы ў Мінску, адзначыла важнасць сумеснай дзейнасці моладзі Беларусі і Расіі:

— Маладзёжная палітыка — прыярытэт развіцця Саюзнай дзяржавы, і сёння вельмі важным напрамкам з'яўляецца сумесная дзейнасць моладзі Расіі і Беларусі. Літаральна нядаўна прайшоў XII Беларуска-расійскі маладзёжны форум, дзе абмяркоўвалася агульная дарожная карта па розных кірунках. Сярод іх — развіццё творчасці. Вядома, вельмі важна, каб былі створаны ўсе ўмовы для развіцця маладых талентаў. Культура аб'ядноўвае, і музыка, безумоўна, не мае ні нацыянальнасці, ні межаў.

Салістка Беларускай дзяржаўнай філармоніі Алена Навуменка.

Гастролі Маладзёжнага беларуска-расійскага сімфанічнага аркестра — важная падзея, лічыць Марыяна Шчоткіна. У калектыве — 30 таленавітых музыкантаў з Беларусі і 60 з Расіі. Усе яны прайшлі вельмі сур'езныя конкурсныя адборы.

— Аркестр ставіць перад сабой вельмі вялікія мэты, — расказала Марыяна Акіндзінаўна. — Гэта не толькі развіццё творчасці і адкрыццё дарогі талентам, але і аб'яднанне культур, фарміраванне адзінай культурнай, духоўнай прасторы Беларусі і Расіі і сумеснае супрацоўніцтва. А тое, што гэты рух узначальваюць вядомыя дырыжоры (сёння гэта Юрый Абрамавіч Башмет), таксама надзвычайна важна. Бо мы заўсёды вучымся на прыкладах.

Кіраўнік прадстаўніцтва Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы ў Мінску выказала ўпэўненасць у тым, што маладзёжны праект будзе працягвацца: — Ёсць такія знаковыя рэчы, якія задаюць тон і паднімаюць планку ў галіне супрацоўніцтва. Сёлета Беларусь адзначае 80-годдзе вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 25-годдзе з дня падпісання дагавора аб стварэнні Саюзнай дзяржавы, а ў наступным годзе будзе святкавацца 80-годдзе Перамогі саветскага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. І калектыву падабраў для праграмы такія творы, у якіх агучныя важныя тэмы. Мы жывём у вельмі трывожны і няпросты час. Назіраецца разбалансаванасць міжнародных адносін. Але мы помнім: культура не мае межаў, яна аб'ядноўвае. Хацелася б, каб таленты ўсяго свету далучыліся да гэтага праекта.

Да сапраўдных вышынь

Праграма, якую падрыхтаваў Маладзёжны беларуска-расійскі сімфанічны аркестр, даволі сур'езная. Творы былі выбраны надзвычай папулярныя, і, безумоўна, яны паграбуюць добрых навываў. Так, адкрылі выступленне «Палавецкія скокі» Аляксандра Барадзіна з оперы «Князь Ігар» — вельмі яркі пачатак, які адпавядае духу маладзёжнага калектыву. Да таго ж такім чынам аркестр адразу паказвае, на што здольны, раскрывае свае магчымасці з розных бакоў. Працягвае праграму Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам № 3 Сяргея Рахманінава (пад кіраўніцтвам дырыжора Фрэдзі Кадэна). Твор лічыцца адным з самых дасканалых у рускага кампазітара і п'яніста. Яго выкананне — і даніна павагі вялікаму творцу, і штуршок для развіцця асабістых здольнасцей кожнага з музыкантаў.

У другім аддзяленні былі прапанаваны Сюіта № 2 з музыкі балета «Рамэа і Джульета» Сяргея Пракоф'ева, вальс з музыкі да спектакля «Маскарад» і адажыя з музыкі да балета «Спартак» Арама Хачатуряна. Шэдэўры абодвух творцаў заўсёды ўражваюць глыбінёй вобразнага зместу, багаццем свету думак і пачуццяў... Між тым у праграму ўвайшоў і твор беларускага кампазітара — вальс з оперы «Дзікае паляванне караля Стаха» Уладзіміра Солтана (дырыжор Аляксандр Сасноўскі). Музыкантам, відавочна, прыйшлася даспадобы кампазіцыя, якая мае розныя стылявыя вытокі, у тым ліку фальклорныя. Зварот да творчасці Уладзіміра Солтана — яшчэ адзін крок да рэпертуарнага багацця і новай прыступка на шляху да выканальніцкага майстэрства.

Ю́генія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Падчас канцэрта.

Надзеяй свеціцца прасцяг...

Мы працягваем знаёміць чытача з літаратурай самых розных народаў свету, якую перакладчыкі рупліва і таленавіта пераствараюць па-беларуску. Прадстаўляем вершы класіка літаратуры Індыі, лаўрэата Нобелеўскай прэміі па літаратуры Рабіндраната Тагора, класіка армянскай літаратуры, акадэміка Аветыка Ісаакяна, а таксама сучаснай дагестанскай паэтэсы, рэдактара табасаранскага выпуску часопіса «Жанчыны Дагестана» Сувайнат Ісрафаілавай.

Рабіндранат ТАГОР

(1861—1941 гг., Індыя)

Я з цемры прыйшоў да цябе. Ты мяне не гані!
Пад зводамі храма свайго дзверы мне адчыні!
З далёкіх сцяжынак, з лясоў, я прынёс табе белы язмін,
З акенца свайго ты на гэтую кветку зірні!
А потым я ў прыцемкі зноўку ціхенька сыду
Пад песні цыкад, каб на храм твой не клікаць бяду...
А кветку пакіну на ганку і ў песню яе загарну,
Хоць болей я песні і кветкі такой не знайду...

Карма

Слугу свайго я ранкам не дазваўся.
Затым шукаў дарма. Нідзе няма!
Ён з вечара сышоў і не вяртаўся.
Я ж без яго, як на бяду,
адзення нават не знайду.
Што са сняданкам, нават не ўяўляю!
А час ідзе...
Ах, так! Ну, быць бядзе!
Як прыйдзе, дык адразу ж пакараю!
Вось толькі я чакаю — ён не ідзе...
Калі ж прыйшоў, аддаў паклон хутчэй,
Прыклаў пачціва да грудзей далоні,
Сказаў я злосна: «Прэч з маіх вачэй!
Такі лайдак мне не патрэбны ў доме!»
Ён уздыхнуў і на мяне зірнуў,
І прашаптаў: «Я не прыйшоў ад ранку,
Дачка, дзяўчынка любая мая,
Памерла нечакана на святанку...»
Ён скончыў, я маўчаў...

Аветык ІСААКЯН

(1875—1957 гг., Арменія)

Цярновы нада мной вянок,
Ды чыстая душа.
Іду і не шкадую ног.

І думку светлую маю
Я людзям аддаю.

Якая мэта кліча ў шлях? —
Чакаю новых дзён,
Як зарунее на палях.

Надзеяй свеціцца прасцяг
І палымнее, быццам сцяг.

На твой твар зноўку хмары ляглі.
Апрануўся ў туман Алагез.
Сённяя сонца не свеціць і мне.
І на сэрцы туман, Алагез.

Я на ўзгорках блукаючы зноў,
Бачыў смутак людскі і бяду.
Ды такой, як мая, Алагез,
І не ўбачу, бадай, не знайду.

Гэй вы, птушкі Манташа — гары,
Ваша пер'е на сонцы гарыць.
Ды, каб зведалі гора маё,
Пачарнелі б, нібы вараннё.

Гэй, вятрыскі Манташа-гары,
Спадарожнікі юнай зары,
Падхапілі б мой стоены боль
І панеслі б на векі з сабой.

Мне ж і крылаў сваіх не узняць,
Каб падняцца к табе, Алагез,
Сэрца хвораму сэрцу аддаць
І святую малітву сказаць.

Ён працаваць пачаў,
Як і заўсёды, спраўна і маўкліва.
А я сышоў, у кабінет зайшоў
І думаў аб жыцці несправядлівым...

Жыццё

У гэтым сонечным свеце я не хачу паміраць,
Вечна жыць бы жадаў у гэтых зялёных лясах,
Там, дзе зверху вяселькі дзіўным агнём гараць,
Там, дзе сэрцайкі б'юцца, дзе кветкі поўніць раса.
Праз ночы і дні жыццё ідзе па зямлі,
Праз стрэчы, расстанні, праз шэраг страт і надзей, —
Калі радасць і боль у песні маёй вы знайшлі,
Значыць, песня мая дайшла да людзей.
Калі ж песня памрэ, як усе, па жыцці я прайду —
Шлях зямны свой кожнаму трэба прайсці;
Я замест песні той новую песню знайду
І аддам песню людзям, што крочаць са мной па жыцці.
Хай падхопяць яе, каб затым праспяваць на хаду
І пакінуць, як сумна ім стане з той песняй ісці.

Метафара

Калі перашкодды адолець моцы ў ракі не стае,
Глеем, зялёнай тванню зацягвае яе.
Калі забабонаў стылых паўсюдна ўстае сцяна,
Зайздроснымі, змрочнымі, злымі робіць людзей яна.
Сцяжынка, дзе мы штодзённа свае пакідаем сляды,
Не зарасце травой, сцяжынкай будзе заўжды.
Кодэксы мантр закрылі краіне шлях да святла
З тым, каб яна засталася такой, як раней была.

З-пад хмары — грукат барабана,
магутны гул неперастанны...
Злавесны гул... і хваля гулу
мне болем сэрца ўскалыхнула,
Яго біенне ў гrome патанула.
Душа ад болю ў бездань паляцела, —
амаль пакінуўшы замучанае цела,
Ды свежы вецер наляцеў,
і лес лістотай зашумеў,
І ўся туга мая
раптоўнай песняй узляцела.

З бенгальскай. Пераклад Генадзя АЎЛАСЕНКІ

Мая залатая Бенгалія,
Я цябе люблю.
Заўсёды тваё неба, тваё паветра
Маёй душы граюць на флейце.
О, Маці, вясной у тваіх мангавых лясах
Ад водару сэрца млее.
Ах, якое гэта шчасце!
О, Маці, восенню тваім спелым рысавым палям
Я ўсміхаюся.
Якая прыгажосць, якія цені!
Якая пяшчота, якая магія!
Што за край сары ты расцяліла
Ля каранёў баньянаў,
Ля берагоў ракі.
Маці, тваіх вуснаў словы
Здаюцца маім вушам нектарам.
Ах, якое гэта шчасце!
О, Маці, калі твой твар робіцца самотным,
Мае вочы напаяюцца слязьмі.

З бенгальскай. Пераклад Навума ГАЛЬПЯРОВІЧА

Сувайнат ІСРАФАІЛАВА

(нар. у 1965 г., Рэспубліка Дагестан)

Два дрэвы, што пільнуюць ля вады,
Рассунулі свае пустыя кронны.
І дзень сцякае, звонкі і зялёны,
І гулка адоўгаецца тады
На ветры шэпт... Бягуць, бягуць гады,
Яго віны няма. Крычаць вароны.

А мора хоча вуліцы абмыць.
Сівая хваля як хутчэй бяжыць,
Спяшаецца далей па тратуарах.
І бачыць неба — хваля без мяжы,
І волі шмат, о, божа, памажы,
Не чуе пра бяду, што ў чорных хмарах.

І хвалі ўсё пляскаюць нада мной.
Я тут хаджу, яны ідуць са мной,
Русалкаю ці імі быць гатова.
Гатова слухаць чорных хваль матыў,
А сэрца — у пясок, каб стогн застыў,
І зрэчас на зямлю пакліча слова.

Каб часам мне пабачыць сярод крон,
Як іскры, што ляцелі наўздагон,
Два дрэвы паасобку, хоць і разам.
Адна іскрынка — ведаю — твая,
Асколак сэрца, зорачка, і я
Яе ўжо раскалола іншым часам.

Рашалі доўга.. Цяжка. Калі ласка!
Хто зойме трон? І ўлада ў ім якая?
Ці Чуткі, ці Спакуса, Зло ці Ласка,
А можа, Смерць, што кожнага чакае.

Канечне, Смерць! Яна знішчае смех,
Рашылі ўсе, хто рваўся там да трону.
Ёй падуладным быць зусім не грэх,
Не грэх аддаць ёй трон альбо карону.

— Хай правіць, як ва ўсе былыя дні,
Бо ёй заўжды ў жыцці ўсё мала, мала, —
Сказала ціха кропля Дабрыні...
Уздых — на трон пусты яна і ўпала.

Той снежны дзень аддаў мяне пакутам,
Здалося: загрымеў чарнюткі гром:
Рука твая да ініае прыкута,
Абрынулася я. І ўніз — на злом.

І скончыліся радасныя даты,
Засохлі ўсе таполі спакваля.
Раптоўна разарваліся канаты,
Якімі ўся трымаецца зямля.

Здавалася, што каменем з разбегу
Шпурнуў ты ў сэрца мне з апошніх сіл.
А снег ішоў... Я так удзячна снегу,
Што ён маю туеу зацерусіў.

Прамень агністы ўеўся ў чорны іл,
Шукае волі.
Прыплыў мой карабель, прыплыў,
Прабіты болем...

Дарэмна я на ім плыла,
Каб толькі вера.
Усё аддала, усё раздала —
Пустыняй — бераг.

Мы прыплылі з сваёй зімы
Праз сіне мора...
І бачым, што чужыя мы
У чужой прасторы.

З табасаранскай.
Пераклад Настасці НАРЭЙКІ

На роднай зямлі

Днямі ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася персанальная выстаўка жывапісу «Знітаная прастора» члена Беларускага саюза мастакоў Анатоля Отчыка. Экспазіцыя прымеркавана да 75-годдзя мастака, неаб'явавага да вечных тэм і вобразаў. Падчас вернісажу госці выказаліся наконт убачанага. Слова ўзяў і віноўнік урачыстасці...

Глеб Отчык, сын жывапісца, старшыня Беларускага саюза мастакоў:

— Так дзіўна, што чалавек, які цябе выхоўваў, з якім ішоў побач усё жыццё, якога так добра ведаеш, як і яго творчасць, адкрываецца сёння па-новаму. Работа-мі гэтай выстаўкі тага мяне шчыра здзівіў! Сапраўды цікавая і выразная атрымалася экспазіцыя. Гэта знакавая падзея ў жыцці мастака — пакарэнне пэўнай вяршыні. Галоўнае — ніколі не спыняцца!

Галіна Ладзісава, дырэктар Музея гісторыі горада Мінска:

— «Знітаная прастора» — такую філасофскую назву мае выстаўка Анатоля Отчыка. Яго творчасць вызначаецца разнастайнасцю жанраў і стыляў. Але над чым бы ні працаваў мастак — ці то рэалістычны пейзаж, партрэт, тэматычныя карціны, канцэптуальныя ці абстрактныя кампазіцыі, усе творы напоўнены разважанымі аб сэнсе жыцця, зямной дарозе чалавека, яго шляху да Бога, знітанасці з прыродай, Бацькаўшчынай, сям'ёй.

«Час роздуму», 2000 г.

Уладзімір Пракапцоў, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, кандыдат мастацтвазнаўства:

— Сёння сапраўднае свята нацыянальнага мастацтва, да таго ж праходзіць у сакральным месцы — галерэі Міхаіла Андрэевіча Савіцкага. Калі б ён быў побач, то парадаваўся б разам з намі паспехам выхаванца беларускай жывапіснай школы. А экспазіцыя здзіўляе, нягледзячы на тое, што знаёмы з творчасцю Анатоля Отчыка, ды нават нядаўна разам працавалі на пленэры ў Белавежскай пушчы. Творца ўражае шырокім размахам, палітрай... Як мастак ён сапраўды адбыўся, і ў гісторыі беларускага мастацтва XXI стагоддзя гэтае імя будзе занатавана.

«На двары дзяцінства», 2018 г.

Леанід Хобатаў, мастак, куратар выстаўкі «Знітаная прастора»:

— Галерэя Савіцкага валодае асаблівай атмасферай — яна мае сваю спецыфіку, творчасць аўтараў, якія тут выстаўляюцца, як правіла, высокага ўзроўню, да таго ж выстаўка ў гэтых сценах прадугледжвае ўмацаванне пазіцыі, на якіх стаіць беларускі мастак. А мы сёння гаворым менавіта пра беларускую культуру — яе нехта павінен узбагачаць, прынесці штосьці новае. Як гэта зрабіць? На гэта можа пайсці ўсё жыццё...

Анатоля Отчыка я ўспрымаю як вельмі шчырага і глыбокага, па-філасофску настроенага аўтара. У полі яго зроку — катэгорыі, роздумы аб якіх прэтэндуе афішыраваць не кожны мастак. Напрыклад, канцэптуалізм — болей агрэсіўная форма — займае розумы большасці глядачоў, а быць у становішчы філосафа, мысліцеля, шчырага чалавека, які любіць сваю зямлю і не губляе з ёй сувязі, увасабляе навакольнае асяроддзе, — смелае рашэнне, вартае павагі.

Анатоль Отчык, аўтар выстаўкі:

— Я 40 гадоў пражыў у Гомелі, а восем гадоў таму пераехаў у Мінск, бліжэй да сям'і. Большая частка

«Маўчанне», 2021 г.

прадстаўленых работ адносіцца да мінскага перыяду, аднак у думках і мроях заўсёды вяртаюся на радзіму, у мясціны, акружаныя лясамі, балотамі, рачулкамі... Заўсёды задаюся пытаннем: «Як я прыйшоў да мастацтва?» Ніхто з сям'і гэтым быццам не цікавіўся — усе займаліся сельскай гаспадаркай. Пэўна, усё пайшло ад маёй матулі Надзеі, якая вельмі добра ткала і вышывала. У яе была гэтая цяга да народнай творчасці,

«Аднойчы ў ліпені», 2020 г.

і яе яна, пэўна, перадала мне. Так, мастацтва — сэнс майго жыцця. Таму, мяркую, прадстаўленыя на суд публікі работы не павярхоўныя: тут ёсць разважанні аб жыцці, роднай зямлі і беларускім народзе.

Яўгенія ШЫЦЬКА

зваротная сувязь

Дакраніся душой да прыгожага

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухача літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». Героём расповеду стане Уладзімір Дамашэвіч. У чацвер — публіцыстычная перадача Настасі Ермалюк «Свет мастацкага слова».

Радыёверсію тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча можна паслухаць у нядзелю і панядзелак. Гэтым разам — сустрэча са старшынёй Мінскага абласнога аддзялення СПБ Леанідам Крываносам.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — раман «Знесеныя ветрам» Маргарэт Мітчэл. У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман «Чорны замак Альшанскі» Уладзіміра Караткевіча (чытае Алег Вінярскі).

У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Міколы Пракаповіча.

«Літаратурныя гісторыі» пазнаёмяць з апавяданнямі айчынных і замежных аўтараў.

У перадачы «Радыётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у суботу і нядзелю прагучыць спектакль «Вазьму твой боль» паводле твора Івана Шамякіна.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» — казка «Аўтамабіль Пеця і яго сябры» Таццяны Дамаронак. Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне

Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

11 кастрычніка — у дзіцячую бібліятэку № 10 (пр. Незалежнасці, 123) на творчую сустрэчу з Валянцінай Драбышэўскай. Пачатак у 10.30.

14 кастрычніка — на творчую сустрэчу з Валянцінай Драбышэўскай у Бараўлянскай СШ № 2 (вул. 40 гадоў Перамогі, 32). Пачатак у 10.00.

14 кастрычніка — выступленне Мінскага гарадскога тэатра паэзіі на прадпрыемстве «Светопробор» (вул. Якубоўскага, 52) Беларускага таварыства інвалідаў па зроку. Пачатак у 14.00.

14 кастрычніка — у бібліятэку № 7 (вул. Пляханова, 97/4) на літаратурна-музычнае мерапрыемства, прымеркаванае да Дня маці. Пачатак у 16.00.

15 кастрычніка — на творчыя сустрэчы з Анатолем Зэкавым

у дзіцячы садок № 161 (пачатак у 9.35), у СШ № 55 (пачатак у 11.30), у абласную бібліятэку (пачатак у 13.30) г. Гомеля.

16 кастрычніка — у публічную бібліятэку № 2 (вул. Усходняя, 56) на творчую сустрэчу з Алінай Легастаевай. Пачатак у 14.00.

16 кастрычніка — у публічную бібліятэку № 5 г. Мінска на пасяджэнне Клуба творчых жанчын «Спадарыня». Пачатак у 17.00.

17 кастрычніка — на творчую сустрэчу з беларускімі пісьменнікамі-аўтарамі Выдавецкага дома «Звязда» — у Докшыцкую раённую бібліятэку. Пачатак у 12.00.

17 кастрычніка — у Нацыянальную бібліятэку на прэзентацыю праекта «Беларускі алфавіт». Пачатак у 14.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў

Віктар Гардзеі
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіёва
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:

220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@vziavda.by

Адрас для карэспандэнцыі:

220034, Мінск, вул. Захарава, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.vziavda.by

Тэлефоны:

галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:

63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
10.10.2024 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 678

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 2280

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукпісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцензуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

9 177 0024 468001 2 4039